

Istraživanje o stavovima i percepciji nasilja nad ženama i djevojčicama u porodici i partnerskim vezama

2025

Ova publikacija je pripremljena na osnovu originalnog materijala koji su dostavile autori/ke. Izneseni stavovi su odgovornost autora/ki i ne odražavaju nužno stavove OEBS-a, misija ili njenih država učesnica. Ni OEBS, misije, ni njene države učesnice ne preuzimaju nikakvu odgovornost za posljedice koje mogu nastati korišćenjem ove publikacije. Ovaj izvještaj se ne bavi pitanjima pravne ili druge odgovornosti za radnje ili propuste bilo koje osobe.

Sadržaj

Ključni nalazi	4
Uvod	6
Prepoznavanje i stavovi prema nasilju nad ženama i djevojčicama.....	9
Percepcija rasprostranjenosti nasilja i lično iskustvo s nasiljem.....	18
Iskustvo sa nasiljem nad ženama i djevojčicama.....	29
Lična iskustva s nasiljem nad ženama i djevojčicama.....	34
Društveni odgovori na nasilje.....	37
Literatura.....	47

Ključni nalazi

Građani/ke **nasilje** prepoznaju, ali i dalje tolerišu

1

Većina građana i građanki Crne Gore prepoznaje nasilje nad ženama kao ozbiljan društveni problem, ali ga dio populacije i dalje posmatra kroz prizmu privatne porodične stvari ili ga opravdava određenim okolnostima. Postoje jasne rodne razlike u percepciji - žene nasilje vide kao mnogo rasprostranjenije i ozbiljnije od muškaraca.

Nasilje se najčešće razumije kao fizičko

2

Fizičko nasilje je i dalje najčešće prepoznat oblik nasilja, dok se psihičko, ekonomsko, seksualno i digitalno nasilje i dalje manje uočavaju. Time se potvrđuje teza da javnost bolje razumije vidljive oblike nasilja, dok prikriveni oblici ostaju nedovoljno prepoznati i zato često neadresirani.

Patrijarhalni obrasci i ograničeno razumijevanje **nasilja**

3

Iako većina građana/ki osuđuje fizičko nasilje nad ženama, duboko ukorijenjeni rodni stereotipi i sklonost da se odgovornost prebaci na žrtvu pokazuju da nulta tolerancija prema nasilju još nije postignuta.

Porodica kao **najrizičniji** prostor

4

Tri četvrtine ispitanika/ca navodi da se po njihovom viđenju nasilje najčešće dešava u porodici, što ukazuje da se ono događa upravo u prostoru koji bi trebalo da bude najsigurniji za žene.

Reakcije okruženja – spremnost ali i **pasivnost**

5

Više od polovine onih koji poznaju slučaj nasilja tvrdi da je žrtvu uputilo na institucije, dok se trećina oslanja na neformalne mreže podrške. Ipak, značajan broj ne reaguje adekvatno ili savjetuje ćutanje, što ukazuje na postojanje pasivnosti i društvene tolerancije prema nasilju.

Iako veoma prisutno, **nasilje nad ženama** ostaje skriveno

6

Svaka peta žena obuhvaćena istraživanjem kaže da je doživjela neki oblik nasilja, što s obzirom na metodološka ograničenja upućuje na to da je realni procenat znatno viši. Više od polovine njih koje su doživjele nasilje kažu da se nisu nikome obratile za pomoć.

Institucije su prvi izbor, ali je povjerenje u njih nisko 7

Ispitanici/ce imaju tzv. „funkcionalno povjerenje“ u institucije – smatraju da njima treba prijaviti nasilje jer znaju da bi „tako trebalo“, ali ne i zato što vjeruju da će sistem djelovati efikasno.

Strah i ekonomska zavisnost najveće prepreke prijavljivanju nasilja 8

Najčešće prepoznate prepreke za prijavljivanje nasilja su strah od gubitka djece, raspada porodice, ekonomska zavisnost i sramota. Tradicionalne norme i nepovjerenje u institucije dodatno otežavaju odluku žena da potraže pomoć.

Informisanost građana/ki 9

Većina građana/ki zna gdje može prijaviti nasilje, ali razlike postoje po obrazovanju i ličnom iskustvu. Žene koje su doživjele nasilje i visokoobrazovani ispitanici/ce pokazuju viši nivo informisanosti o mehanizmima zaštite od ostalih.

Povjerenje u institucije i NVO sektor 10

Iako institucije i dalje imaju centralnu ulogu u percepciji zaštite žrtava, povjerenje u njih je ograničeno. Građani prepoznaju i ulogu nevladinih organizacija, sigurnih kuća i SOS linija, što potvrđuje važnost partnerskog pristupa između države i civilnog sektora.

Mladi i nasilje 11

Mladi u Crnoj Gori pokazuju relativno visok nivo svijesti o postojanju i ozbiljnosti nasilja nad ženama, ali i određenu nesigurnost u pogledu načina reagovanja. Iako nasilje jasno osuđuju, mladi često nijesu sigurni kome bi se obratili ukoliko svjedoče ili primijete nasilje, što ukazuje na nedovoljnu informisanost o postojećim mehanizmima zaštite i podrške. Istovremeno, značajan broj ispitanih smatra da su kazne za nasilje nad ženama preblage ili nepostojeće, što dodatno utiče na percepciju neefikasnosti institucija u borbi protiv ovog problema.

Nasilje nad ženama i djevojčicama predstavlja jedno od najrasprostranjenijih i najtežih kršenja ljudskih prava u savremenom društvu. Istovremeno, ono je i jedan od ključnih izazova na putu ka ostvarivanju rodne ravnopravnosti i izgradnji pravednog, inkluzivnog društva. Bez obzira na granice, kulturu ili društveni sistem, nasilje nad ženama ostaje univerzalni problem koji ugrožava bezbjednost, dostojanstvo i slobodu žena i djevojčica, te ostavlja duboke i dugoročne posljedice na porodicu, zajednicu i društvo u cjelini. Prema podacima Ujedinjenih nacija i Svjetske zdravstvene organizacije, nasilje nad ženama i djevojčicama dostiže razmjere globalne pandemije. Procjenjuje se da je gotovo svaka treća žena starija od 15 godina tokom života doživjela fizičko i/ili seksualno nasilje, bilo od strane partnera ili druge osobe.¹

Nasilje nad ženama proizilazi iz dugotrajne neravnopravnosti između žena i muškaraca i iz neravnomjerne raspodjele društvene, političke i ekonomske moći u korist muškaraca. Kako se navodi u preambuli Istanbulske konvencije, nasilje nad ženama je “manifestacija istorijski nejednakih odnosa moći između muškaraca i žena, koja je dovela do dominacije muškaraca nad ženama i diskriminacije žena, sprečavajući njihov puni napredak.”² Nasilje nad ženama i djevojčicama predstavlja jedan od najupečatljivijih pokazatelja nejednakosti i jedno od najtežih kršenja ljudskih prava savremenog doba. Riječ je o obliku diskriminacije koji ženama nanosi - ili ima potencijal da nanese - fizičku, seksualnu, psihološku ili ekonomsku štetu.³ Žene koje su preživjele nasilje suočavaju se sa nizom dugoročnih posljedica koje nadilaze trenutni čin nasilja. Pored direktnih fizičkih povreda, one često razvijaju anksioznost, depresiju i posttraumatski stresni poremećaj, što utiče na njihovu svakodnevnu funkcionalnost, radnu sposobnost i porodične odnose. Mnoge od njih doživljavaju socijalnu izolaciju - bilo zato što ih okruženje stigmatizuje, bilo zato što se same povlače iz javnog i profesionalnog života. Nasilje ima i ozbiljne zdravstvene posljedice, uključujući povećan rizik od hroničnih bolesti, neplaniranih trudnoća, komplikacija u reproduktivnom zdravlju, polno prenosivih infekcija i HIV-a. Ove posljedice dodatno se produbljuju zbog nedostatka adekvatne institucionalne podrške, neefikasne zaštite i često ograničenog povjerenja žrtava u sistem - što mnoge žene ostavlja u začaranom krugu nasilja, straha i ćutanja.

¹ <https://www.unwomen.org/en/articles/facts-and-figures/facts-and-figures-ending-violence-against-women#83915> i World Health Organization. *Violence Against Women Prevalence Estimates*, 2018. Geneva: WHO; 2021. ISBN 978 92 4 002225 6. dostupno na: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240022256>

² Council of Europe (2011). Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention). Istanbul, 11 May 2011. Council of Europe Treaty Series – No. 210. Available at: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/210>

³ European Institute for Gender Equality (EIGE). *Combating violence against women*. Vilnius: EIGE; 2023. Available at: <https://eige.europa.eu/gender-based-violence>

Uprkos postojanju razvijenih međunarodnih i nacionalnih zakonodavnih i strateških okvira - uključujući Istanbulsku konvenciju Savjeta Evrope, te brojne nacionalne strategije za prevenciju nasilja⁴ - ovaj fenomen ostaje duboko ukorijenjen u društvenim normama i rodnim stereotipima.

Precizno imenovanje ovog fenomena kao **nasilja nad ženama i djevojčicama**, a ne samo kao „problema u braku“ ili neslaganja među partnerima, od suštinskog je značaja jer ga izdvaja iz sfere privatnog i jasno postavlja u domenu javnog problema. Na taj način otvara se prostor za razvoj politika, programa i servisa koji su ciljano usmjereni na zaštitu žrtava i odgovor na njihove stvarne potrebe.

Nasilje nad djevojčicama i ženama se ispoljava u različitim oblicima - fizičkom, psihičkom, ekonomskom, seksualnom i digitalnom - a često ostaje nevidljivo i neprijavljeno zbog neprepoznavanja da se radi o nasilju, stigme, straha ili nepovjerenja u institucije. U tom kontekstu, razumijevanje percepcija građana i građanki o nasilju nad ženama predstavlja važan prvi korak ka razvoju efikasnih politika prevencije, zaštite i podrške žrtvama. Stavovi javnosti direktno utiču na to kako se nasilje prepoznaje, prijavljuje i sankcioniše, ali i na to koliko se žrtve osjećaju podržano i ohrabreno da potraže pomoć.

Ovaj izvještaj ima za cilj da pruži uvid u stavove, percepcije i iskustva građana i građanki Crne Gore u vezi sa nasiljem nad ženama i djevojčicama, posebno u okviru porodičnih i partnerskih odnosa. Kroz analizu rezultata anketnog istraživanja javnog mnjenja, izvještaj ispituje kako se nasilje prepoznaje i u kojoj mjeri se opravdava, koje se društvene i kulturne norme nalaze u njegovoj osnovi, te koliko građani/ke vjeruju institucijama i mehanizmima zaštite. Pored toga, izvještaj nastoji da identifikuje glavne prepreke u prijavljivanju nasilja, faktore koji utiču na reakciju okruženja, kao i razlike u percepcijama među različitim društvenim grupama. Dobijeni nalazi imaju za cilj da doprinesu kreiranju efikasnijih javnih politika, programa prevencije i podrške žrtvama nasilja u Crnoj Gori.

Podaci predstavljeni u ovom izvještaju prikupljeni su kroz istraživanje sprovedeno CAPI metodom (Computer-Assisted Personal Interviewing), što znači da su se intervjui realizovali „licem u lice“ uz korišćenje računara ili tableta za unos odgovora. Uzorak koji je dizajniran tako da bude reprezentativan za populaciju Crne Gore, obuhvatio je 1008 ispitanika i ispitanica. Istraživanje je sprovedeno u periodu od 18.08.2025. do 1.09.2025. godine.

⁴ Crna Gora je 2025. godine usvojila Nacionalnu strategiju rodne ravnopravnosti za 2026-2029. godinu u kojoj je kao šesti operativni cilj postavljano smanjenje prevalence rodno zasnovanog nasilja nad ženama do kraja 2029. Godine uz istovremeno obezbjeđivanje potpune zaštite i podrške žrtvama nasilja. Strategija je dostupna na sljedećem linku: <https://www.gov.me/dokumenta/7d1807f5-b4b2-4e7d-9391-546701d7eb2b>

Izveštaj je organizovan na način da odgovori na četiri važna istraživačka pitanja:

Koliko je građanima i građankama poznat koncept nasilja nad ženama i djevojčicama, koje oblike nasilja najčešće povezuju s tim pojmom i u kojim kontekstima ga prepoznaju, te iz kog vrjednosnog okvira dolazi odnos prema nasilju - ***prepoznavanje i stavovi prema nasilju?***

Kako građani i građanke procjenjuju učestalost, rasprostranjenost i različite oblike ispoljavanja nasilja nad ženama (prevalenca) - ***percepcija rasprostranjenosti nasilja?***

U kojoj mjeri građani i građanke prepoznaju nasilje u svom okruženju, te koliki broj njih ima lično iskustvo sa nasiljem - ***Iskustvo s nasiljem?***

Kako građani i građanke vide odgovornost za nasilje, kome je pripisuju, koliko opravdavaju ili odbacuju nasilje, koliko vjeruju institucijama i koje prepreke prepoznaju kada je riječ o prijavljivanju i napuštanju nasilnih odnosa - ***društveni odgovori na nasilje?***

U izvještaju su predstavljeni odgovori ispitanika i ispitanica na sva postavljena pitanja, uz detaljnu razradu rezultata prema polu, starosnim grupama, regiji, nivou obrazovanja, prihodima domaćinstva i prethodnom iskustvu sa nasiljem - svuda gdje su dobijene razlike bile statistički značajne.

Analiza ovih podataka omogućava uvid ne samo u opšti trend, već i u to kako se percepcije i iskustva razlikuju među različitim društvenim grupama, što je ključno za razumijevanje šire slike problema nasilja nad ženama.

Ovim istraživanjem pruža se sveobuhvatan uvid u nivo informisanosti, stavove i percepcije građana i građanki Crne Gore o nasilju nad ženama, njegovim oblicima, rasprostranjenosti i društvenim reakcijama. Time se postavlja čvrsta analitička osnova za dublje razumijevanje ovog složenog fenomena i za prepoznavanje ključnih područja u kojima je potrebno dodatno ojačati sistem zaštite, podrške i prevencije nasilja.

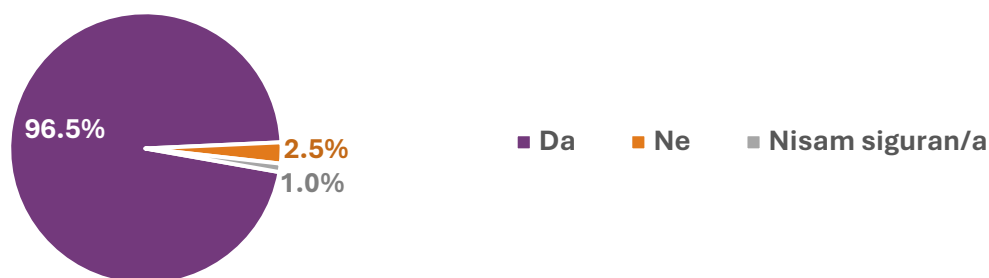
Prepoznavanje i stavovi prema nasilju nad ženama i djevojčicama

Imenovanje društvenih pojava ima presudnu ulogu u njihovom razumijevanju i rješavanju. Kako ističe Laurie Naranch, „moć imenovanja predstavlja moć da se društvenom fenomenu ili iskustvu pruži glas - i da se njegovo postojanje prizna.“ Sam čin prepoznavanja i imenovanja nasilja čini ga **vidljivim** i omogućava da ono što je ranije moglo biti negirano, potcijenjeno ili shvaćeno kao „privatna stvar“ postane prepoznato kao društveni i politički problem. Davanje pravog imena fenomenu nasilja nad ženama od suštinskog je značaja, jer - kako Naranch navodi - moć imenovanja znači moć da odredimo kako problem razumijemo, a time i kako ga rješavamo.⁵ Upotreba izraza „nasilje nad ženama“ razlikuje se od naizgled neutralnih termina poput „porodično“ ili „bračno nasilje“, jer jasno ističe rodnu prirodu fenomena i činjenicu da su žene i djevojčice nesrazmjerno češće žrtve nasilja, čime se naglašava strukturalna dimenzija rodne nejednakosti koja ga omogućava i održava.⁶ Iz tih razloga, u prvom dijelu istraživanja fokusirali smo se na to kako građani i građanke Crne Gore razumiju, prepoznaju i definišu pojam nasilja nad ženama i djevojčicama — jer način na koji društvo imenuje nasilje određuje i granice njegove vidljivosti, kao i mogućnosti njegovog suzbijanja.

**„Moć imenovanja predstavlja moć da se društvenom fenomenu ili iskustvu pruži glas - i da se njegovo postojanje prizna“
(Naranch, 1997)**

Gotovo svi ispitanici/ce obuhvaćeni istraživanjem su čuli/e za izraz nasilje nad ženama i djevojčicama (96,5%). Ne postoje statistički značajne razlike po ovom pitanju među ispitanima u odnosu na pol, godine ili prihode domaćinstva. Male razlike postoje u odnosu na region u kome ispitanici/ce žive – naime, oni iz centralnog dijela države su češće čuli za izraz (98,4%) u odnosu na one sa juga (95,8%) ili sjevera (93,8%).

Grafik 1 Da li ste ranije čuli za izraz „nasilje nad ženama i djevojčicama“ ?

⁵ Laurie Naranch, "Naming and Framing the Issues: Demanding Full Citizenship for Women," in *Feminists Negotiate the State: The Politics of Domestic Violence*, edited by Cynthia R. Daniels (1997), pages 21-34.

⁶ Nixon, K. (2007). *The Power to Name: Conceptualizing Domestic Violence as "Violence Against Women"*. *Currents: New Scholarship in the Human Services*, 6 (1). dostupno na: <https://journalhosting.ucalgary.ca/index.php/currents/article/view/15915>

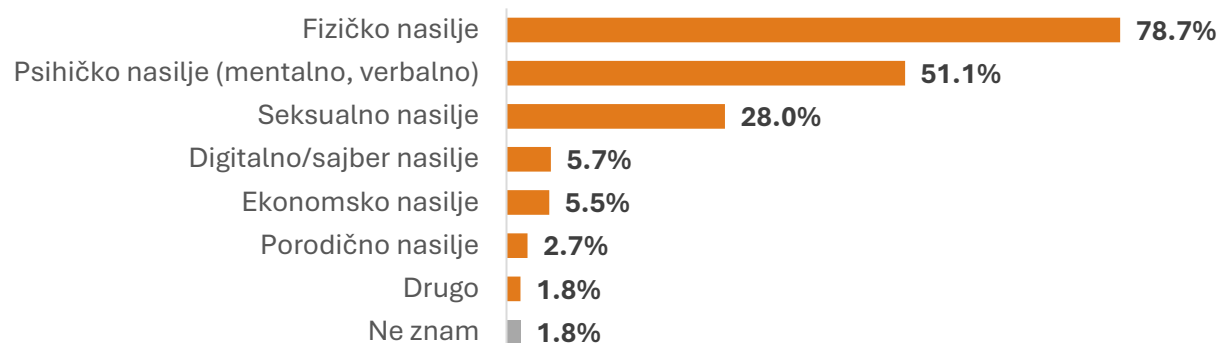
To pokazuje da je pojam barem nominalno široko prisutan i prepoznat u javnom diskursu. Ipak, ostaje otvoreno pitanje šta građani i građanke konkretno pod tim pojmom podrazumijevaju, jer tu mogu postojati značajne razlike u razumijevanju. Kako bi se to ispitalo, ispitanicima/cama je postavljeno otvoreno pitanje u kojem su mogli sopstvenim riječima objasniti šta, po njihovom mišljenju, znači izraz „nasilje nad ženama i djevojčicama“. Ovakav format pitanja odabran je s ciljem da se izbjegne bilo kakvo navođenje ili sugerisanje odgovora i da se dobiju što autentičniji i spontaniji stavovi ispitanika i ispitanica. Rezultat je da većina ispitanika/ca pojam nasilja nad ženama prvenstveno povezuje sa fizičkim nasiljem - čak 78,7% građana i građanki spontano navodi upravo ovu dimenziju. Psihičko nasilje prepoznaje svaka druga osoba (51,1%), dok seksualno nasilje prepoznaje manje od trećine ispitanika (28%). Ostali oblici nasilja nad ženama, poput digitalnog (5,7%), ekonomskog (5,5%) i porodičnog nasilja (2,7%), pominju se u znatno manjoj mjeri. Ovakva distribucija odgovora ukazuje na to da je javna percepcija nasilja nad ženama i dalje uska i dominantno ograničena na fizičko nasilje, dok su suptilniji i strukturni oblici nasilja - ekonomski, digitalni i psihološki - nedovoljno prepoznati.

Većina građana/ki (78,7%) pojam **nasilja nad ženama povezuje isključivo sa fizičkim nasiljem. Psihičko nasilje prepoznaje svaka druga osoba (51,1%), dok manje od trećine (28%) navodi seksualno nasilje. Ostali oblici – digitalno, ekonomsko i porodično – prepoznaju se znatno rjeđe.**

Statistički značajne razlike u razumijevanju nasilja između muškaraca i žena postoje samo kad je u pitanju ekonomsko nasilje. Naime, ovaj oblik nasilja prepoznaje 7,3% ispitanica i 3,7% ispitanika. Ovaj nalaz ukazuje da žene imaju razvijeniju svijest o suptilnijim oblicima kontrole i zavisnosti, vjerovatno zbog ličnog ili posrednog iskustva, dok muškarci ekonomsko nasilje rjeđe prepoznaju kao problem, što se može povezati s tradicionalnim rodnim normama koje porodične ekonomske odnose ne dovode u vezu s nasiljem.

Grafik 2 Kada čujete izraz “nasilje nad ženama i djevojčicama”, na koje vrste nasilja pomislite? Navedite sve vrste nasilja koje Vam padnu na pamet.

Nakon otvorenog pitanja, ispitanicima/cama je postavljeno i „zatvoreno“ pitanje sa unaprijed definisanom listom ponašanja, uz zadatak da označe koja od njih smatraju nasiljem nad ženama. Budući da svako od ponuđenih ponašanja predstavlja neki od oblika nasilja, posebno je značajno analizirati šta ispitanici/ce ne prepoznaju kao nasilje.

Podaci prikazani na grafikonu ispod pokazuju da se ponašanja bez fizičke manifestacije rjeđe percipiraju kao nasilje. Petina ne prepoznaje nasilje u situaciji kada se sve odluke koje se tiču žene donose zajednički, što zapravo prikriva oblik kontrole i ograničavanja autonomije. Više od jedne desetine ispitanika/ca ne vidi problem u određivanju načina na koji žena treba da se obuče niti u zabrani pristupa novcu ili kontroli trošenja novca.

Ovi nalazi jasno ukazuju da društvena svijest o ne-fizičkim oblicima nasilja i dalje ostaje ograničena. Dok su fizički i eksplicitni oblici agresije opšteprihvaćeni kao nasilje, ponašanja koja podrazumijevaju kontrolu, uskraćivanje autonomije i ekonomske zavisnosti često se normalizuju i doživljavaju kao dio „*porodične dinamike*“.

Grafik 3 Koje od sljedećih ponašanja biste Vi smatrali nasiljem nad ženama?

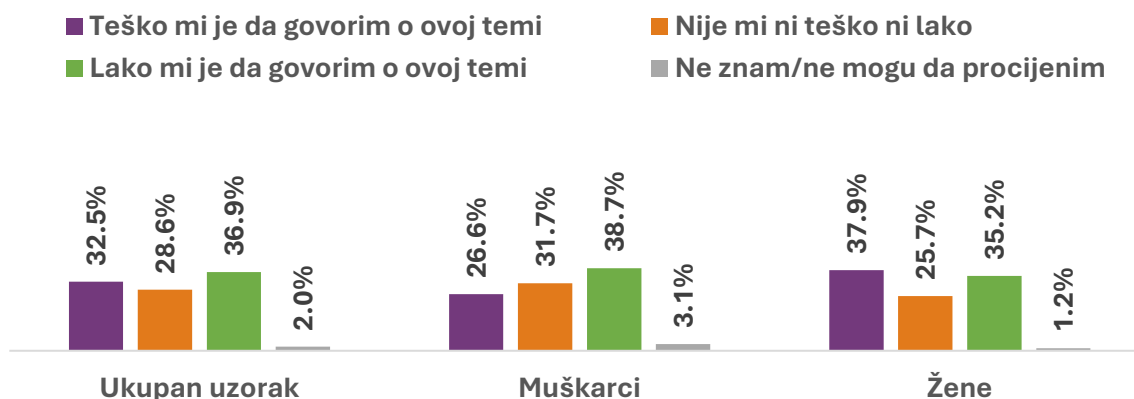
Muškarci rjeđe od žena prepoznaju nefizičke oblike ponašanja kao nasilje, što ukazuje na rodne razlike u shvatanju granica prihvatljivog ponašanja u partnerskim odnosima. Ovi obrasci sugeriraju postojanje dublje ukorijenjenih društvenih normi koje umanjuju ozbiljnost kontrole i ograničavanja žena. Najizraženiji jaz u percepciji bilježi se kod odbijanja obavljanja kućnih poslova - čak trećina muškaraca (33,4%) smatra da to nije oblik nasilja, naspram četvrtine žena (25,3%). Razlika postoji i kad je u pitanju insistiranje ili određivanje ženi kako da se obuče za posao ili izlazak (18,4% muškaraca i 10,4% žena smatra da to nije nasilje), zabrana pristupa novcu ili kontrola trošenja novca (15,7% muškaraca i 8,5% žena smatra da to nije nasilje), ograničavanje slobode kretanja ili zabrana kontakta sa porodicom (6,3% muškaraca i 4,1% žena smatra da to nije nasilje), stalno nadgledanje (7,4% muškaraca i 3,3% žena smatra da to nije nasilje) i prijetnja oduzimanjem djece (3,3% muškaraca i 0,8% žena smatra da to nije nasilje).

Ovi nalazi pokazuju da muškarci češće normalizuju obrasce ponašanja koji ograničavaju autonomiju žena, što odražava trajni uticaj patrijarhalnih vrijednosti i tradicionalnih rodni uloga u definisanju partnerskih odnosa. Iako je neprepoznavanje nasilja izraženije kod muškaraca, rezultati pokazuju da je ono prisutno i među ženama, naročito kada je riječ o tradicionalnim rodni ulogama i finansijskoj zavisnosti, što ukazuje na duboku internalizaciju rodni stereotipa u širem društvenom kontekstu.

Postojanje stigme u vezi sa temom nasilja nad ženama potvrđuje podatak da je skoro trećini ispitanika/ca veoma ili donekle teško da govori o ovoj temi. Žene nešto češće od muškaraca izražavaju nelagodu prilikom razgovora o nasilju nad ženama (37,9% naspram 26,6%), što se može dovesti u vezu sa ličnim iskustvima, empatijom ili većom osjetljivošću prema ovoj temi.

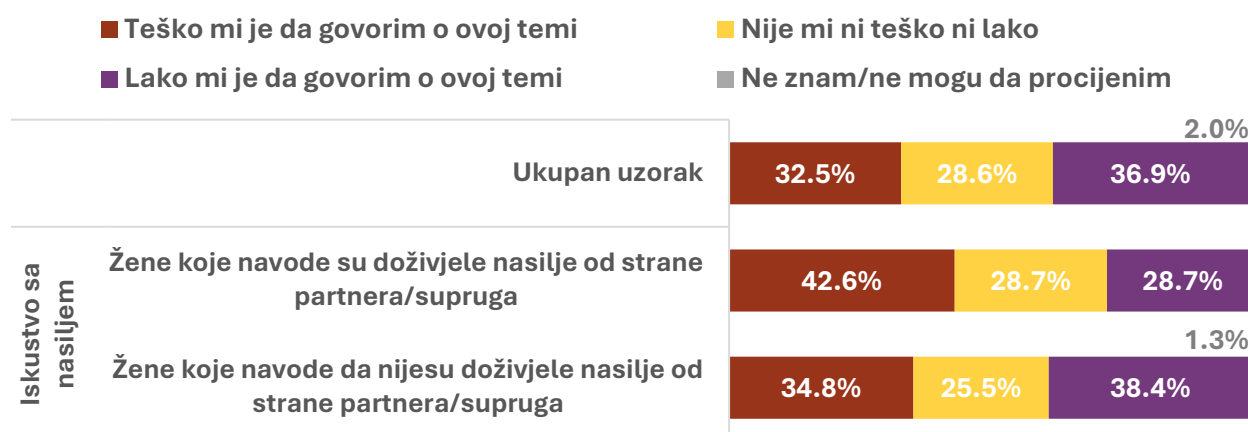
S druge strane, muškarci češće navode neutralan stav – da im je „ni teško ni lako“ da govore o nasilju (31,7% naspram 25,7%) – što može ukazivati na ravnodušnost, emocionalnu distancu ili manju uključenost u temu. Takođe, veći procenat muškaraca nego žena kaže da im je lako da govore o nasilju (38,7% naspram 35,2%).

Grafik 4 Na skali od 1 do 5, koliko Vam je lako da govorite o temi nasilja nad ženama?

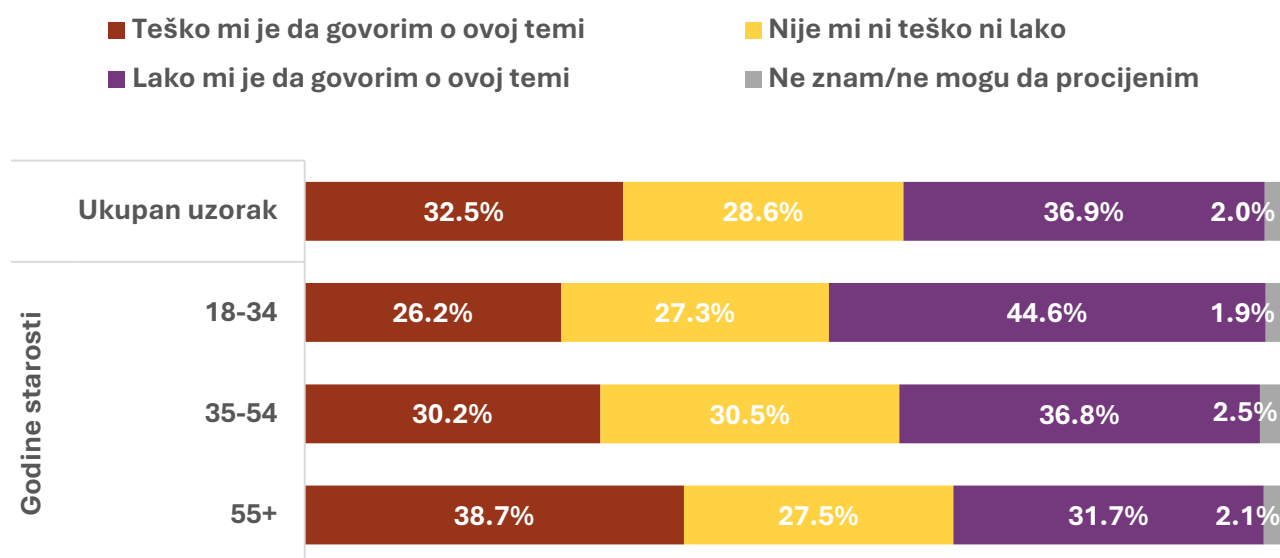
Posebno je značajan nalaz koji se odnosi na **žene koje su same doživjele nasilje** – njima je u znatno većoj mjeri teško da govore o toj temi (42,6%), dok svega 28,7% navodi da im je razgovor o nasilju lak. Nasuprot tome, među ženama koje nijesu imale lično iskustvo nasilja, 38,4% kaže da im je lako govoriti o toj temi, što ukazuje da lično iskustvo nasilja i dalje nosi snažan osjećaj nelagode, stigme i emotivnog opterećenja.

Grafik 5 Koliko Vam je lako da govorite o temi nasilja nad ženama? Prema ličnom iskustvu sa nasiljem

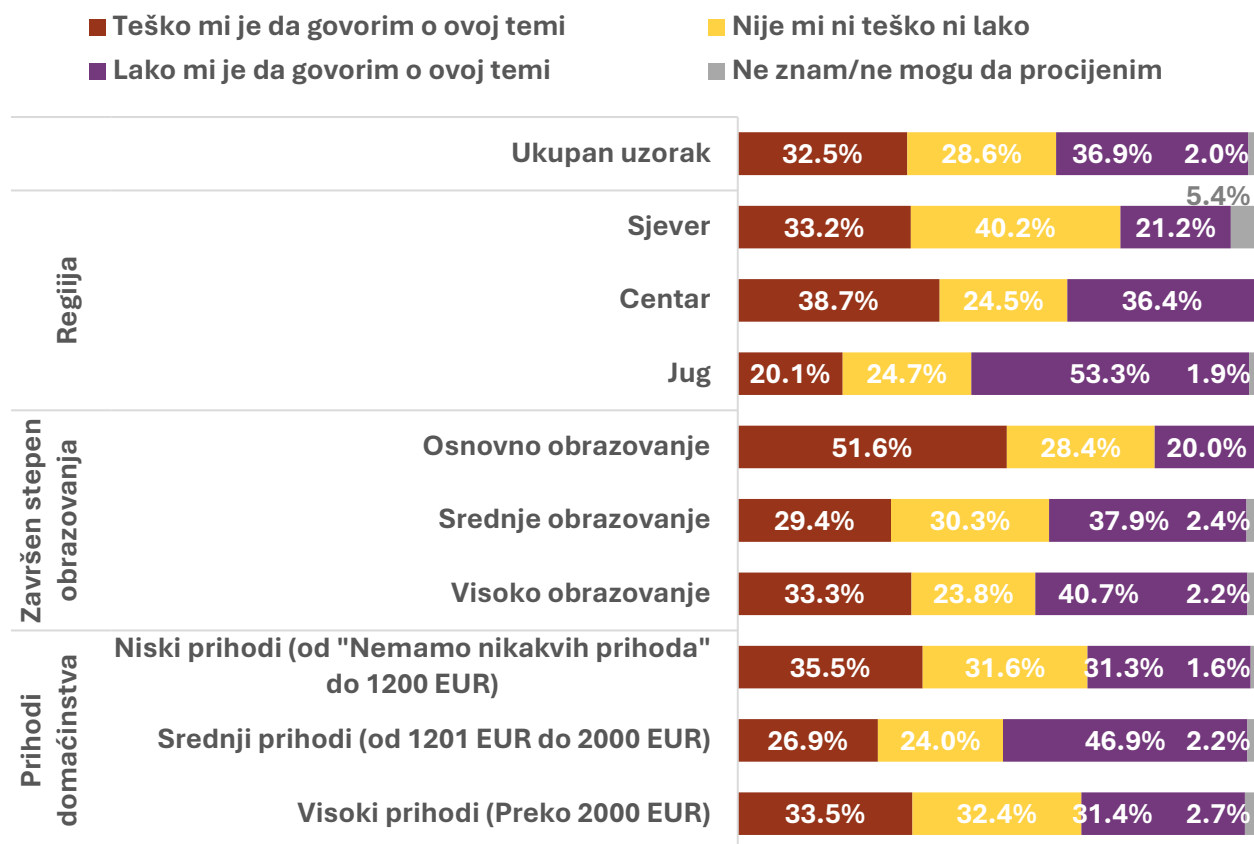

Analiza po grupama pokazuje da je spremnost na razgovor o nasilju nad ženama povezana sa godinama, regijom, obrazovanjem i prihodima. Najmlađi ispitanici/ce (18-34) najotvoreniji su za ovu temu, dok najstariji (55+) najčešće iskazuju nelagodu. Regionalno, jug zemlje prednjači po otvorenosti. Obrazovanje i prihodi takođe igraju ulogu: ispitanici/ce sa nižim obrazovanjem i prihodima češće doživljavaju ovu temu kao tešku.

Grafik 6 Koliko Vam je lako da govorite o temi nasilja nad ženama? Prema godinama starosti

Grafik 7 Koliko Vam je lako da govorite o temi nasilja nad ženama? Prema regiji, završenom stepenu obrazovanja i prihodima domaćinstva

Razumijevanje i stavovi prema nasilju ne mogu se posmatrati odvojeno od šireg društvenog konteksta u kojem su formirani. Oni su duboko ukorijenjeni u vrijednostima i normama koje proizlaze iz patrijarhalne kulture, u kojoj se žene često posmatraju kao manje vrijedne ili podređene. Da je takva kultura i dalje snažno prisutna u Crnoj Gori potvrđuju i nalazi istraživanja. Gotovo tri četvrtine ispitanika/ca (76,8%) slaže se s tvrdnjom da „muškarac treba da bude glava porodice“, što ukazuje na duboko ukorijenjeno shvatanje porodične hijerarhije i na obrasce koji mogu normalizovati neravnotežan odnos moći između muškaraca i žena — a time i povećavati toleranciju prema nasilju.

„Muškarac treba da bude glava porodice“ – 76,8% ispitanika/ca saglasno

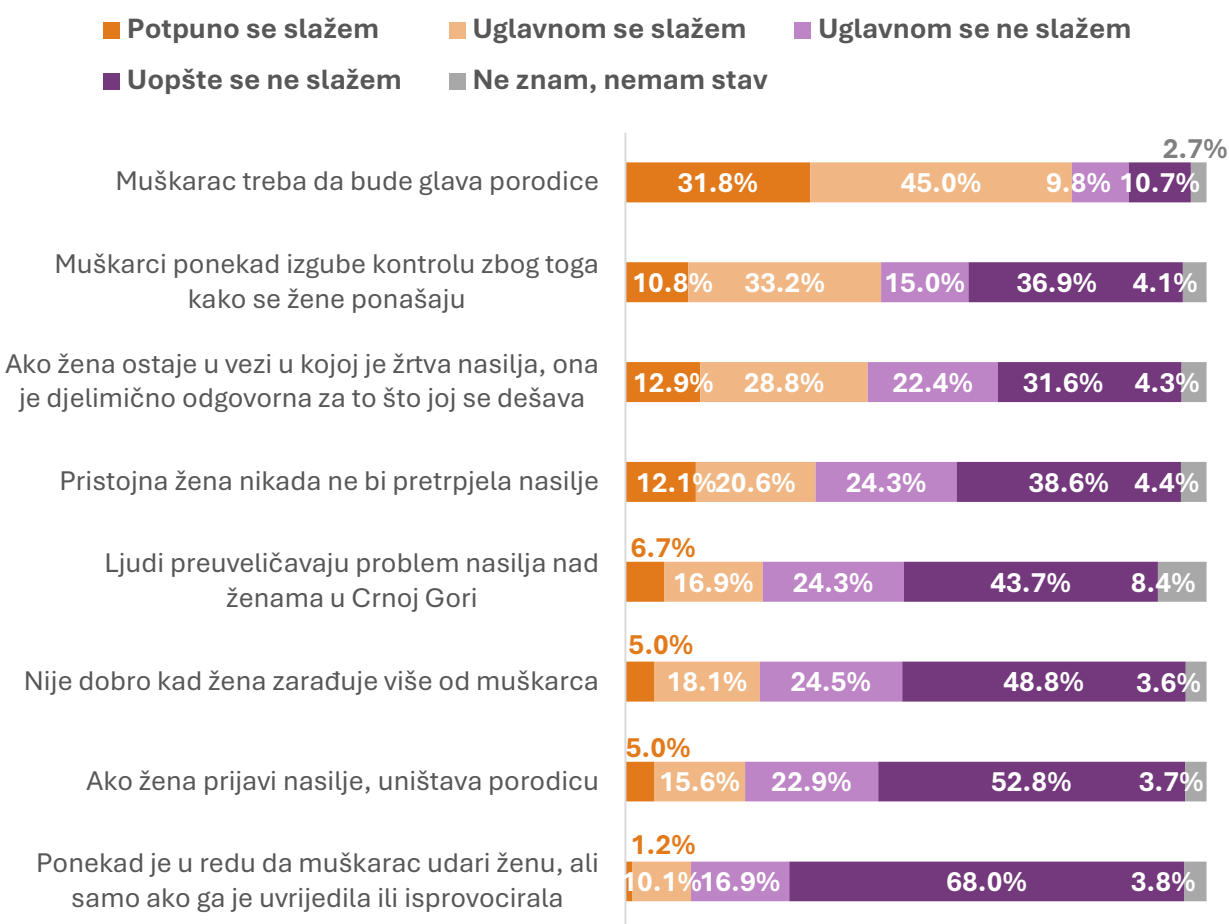
Sličan obrazac vidi se i kod stavova koji normalizuju muško nasilje ili prebacuju odgovornost na žene. Čak 44% ispitanika/ca donekle opravdava muškarce koji „izgube kontrolu zbog ponašanja žena“, dok više od 40% smatra da je žena barem djelimično odgovorna ako ostaje u vezi u kojoj trpi nasilje. Ovakvi rezultati ukazuju na zabrinjavajuće visok nivo internalizacije rodni stereotipa i prenošenja krivice na žrtvu, što predstavlja ozbiljnu prepreku u prevenciji i prijavljivanju nasilja.

Većina građana/ki odbacuje ekstremne oblike opravdavanja nasilja - čak 68% ispitanika/ca se „uopšte ne slaže“ s tvrdnjom da je ponekad u redu da muškarac udari ženu, dok samo 11% iskazuje bilo kakav stepen saglasnosti s tom izjavom. Ipak, sama činjenica da svaki deseti građanin to donekle opravdava pokazuje da potpuna nulta tolerancija prema nasilju još nije dostignuta.

Većina ispitanika/ca ne dijeli stav da se „*problem nasilja nad ženama u Crnoj Gori preuveličava*“ - čak 68% se s tim ne slaže, što pokazuje određeni stepen osviještenosti o ozbiljnosti problema. S druge strane, u ekonomskim i porodičnim pitanjima rodni stereotipi ostaju izraženi: 23% ispitanika/ca ne odobrava da žena zarađuje više od muškarca, dok 20% smatra da prijavljivanje nasilja „uništava porodicu“ - što ukazuje na snažnu moralnu dilemu između zaštite žrtve i očuvanja porodične zajednice.

Ovi podaci otkrivaju da su tradicionalni i patrijarhalni stavovi, koji opravdavaju mušku dominaciju i odgovornost žene za nasilje, i dalje snažno prisutni u Crnoj Gori. Takvi obrasci predstavljaju duboku prepreku prevenciji i prijavljivanju nasilja, jer normalizuju neravnopravnost i učvršćuju društvenu toleranciju prema nasilju nad ženama.

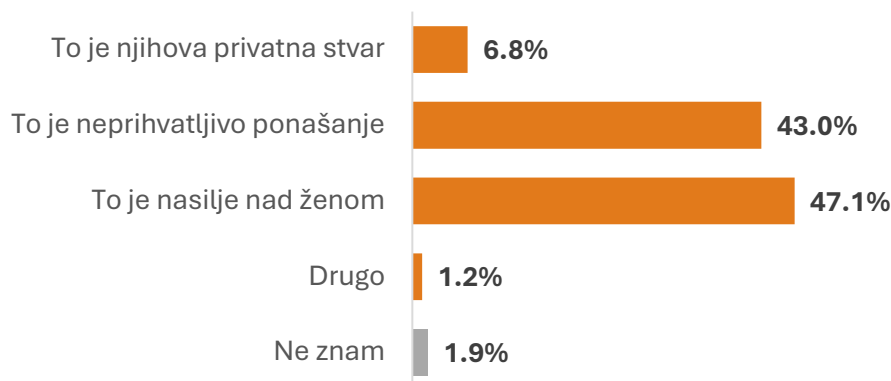
Grafik 8 U kojoj mjeri se slažete sa sljedećim tvrdnjama?

Pored ispitivanja vrijednosti, ispitanike/ce smo stavili i u još jednu hipotetičku situaciju koja se, sudeći po anegdotskim dokazima, nažalost, dešava često. Pitali smo – zamislite da muškarac u javnosti viče i prijeti svojoj partnerki, kako biste Vi okarakterisali ovu situaciju. Gotovo polovina ispitanika/ca (47,1%) jasno prepoznaje takvo ponašanje kao nasilje nad ženom, što predstavlja važan pokazatelj rastuće svijesti o različitim oblicima nasilja, ne samo fizičkim. Dodatnih 43% ispitanika/ca opisuje situaciju kao neprihvatljivo ponašanje, što iako sadrži moralnu osudu, znači da značajan dio građana/ki još uvijek ne poistovjeđuje takve oblike ponašanja sa samim pojmom nasilja, već ih vidi kao društveno neprihvatljive, ali ne nužno nasilne. Ovakav stav ukazuje na postepenu, ali još uvijek nedovoljnu promjenu u razumijevanju nasilja, gdje se verbalno, psihološko ili ekonomsko nasilje i dalje ne prepoznaje u potpunosti kao ozbiljan oblik zlostavljanja koji zahtijeva institucionalnu reakciju.

Ukupno 6,8% ispitanika/ca smatra da je riječ o „njihovoj privatnoj stvari“, što odražava trajne ostatke patrijarhalnog pogleda prema kojem su partnerski odnosi izvan domena društvene ili institucionalne reakcije. Iako se radi o manjini, ovaj podatak je značajan jer ukazuje da dio populacije i dalje ne vidi nasilje nad ženama kao društveni problem, već kao pitanje unutar domaće sfere.

Grafik 9 Zamislite da muškarac u javnosti viče i prijeti svojoj partnerki. Kako biste Vi okarakterisali ovu situaciju?

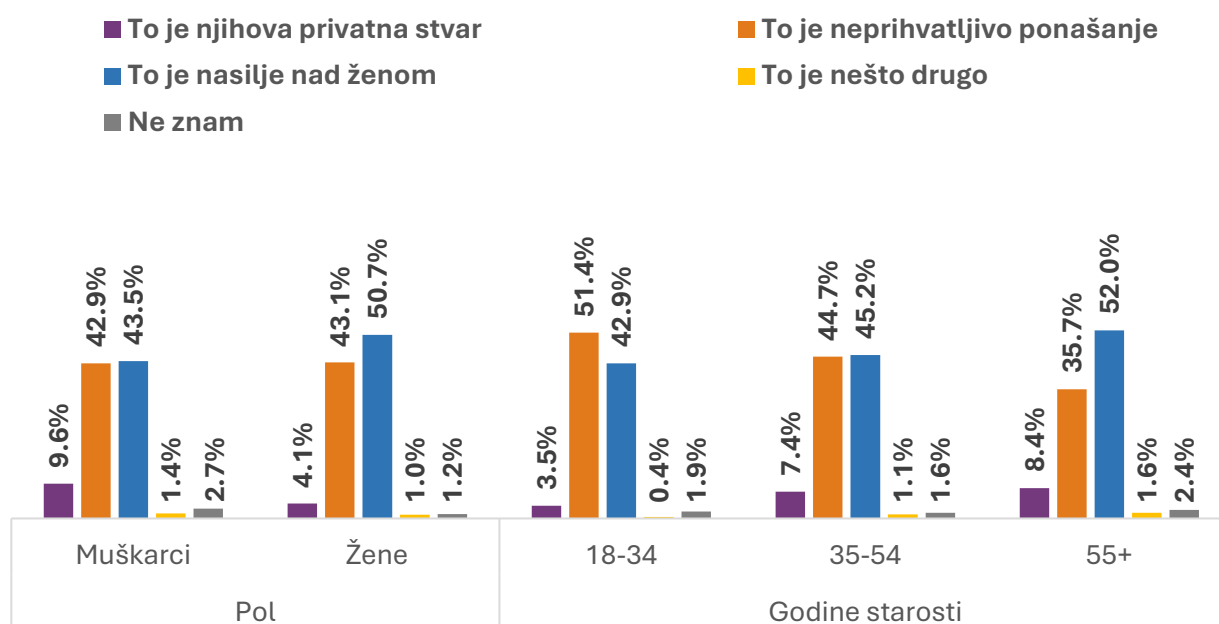

Među odgovorima „drugo“ našla su se objašnjenja koja pružaju dublji uvid u način na koji se partnerski odnos doživljava: „moraju se znati okolnosti do čega je to došlo, možda je isprovociran da to uradi,“ „možda nešto trenutno, loše raspoloženje ili loš dan,“ „možda postoji razlog takvog njegovog ponašanja“. „ne znamo da li je zdravstveno dobro, da li je iziritiran nekim nedoličnim ponašanjem“, „ne bih rekla da je to nasilje, nije svaka svađa ili prepirka nasilje“, „nismo upućeni zbog čega on to radi, ne možemo ga osuditi ako je digao glas, možda se ona neprimjereno ponašala“ i „vjerovatno je nešto pogrešno uradila i izivcirala ga, pa ne može da se kontroliše.“

“Vjerovatno je nešto pogrešno uradila i izivcirala ga, pa ne može da se kontroliše.”

Rezultati pokazuju jasne razlike u percepciji nasilja u zavisnosti od pola i starosne dobi ispitanika/ca. Žene u nešto većem procentu (50,7%) od muškaraca (43,5%) prepoznaju situaciju u kojoj muškarac u javnosti viče i prijeti partnerki kao nasilje nad ženom, dok gotovo dvostruko više muškaraca (9,6%) nego žena (4,1%) smatra da je riječ o privatnoj stvari. Ovakvi nalazi ukazuju da žene pokazuju veći senzibilitet prema nasilju i sklonije su da ga prepoznaju i imenuju kao takvo, dok muškarci češće zadržavaju distancu i opravdanje kroz ideju „porodične privatnosti“. Kada je riječ o starosnim razlikama, mlađi ispitanici/ce (18–34) najčešće ponašanje označavaju kao neprihvatljivo (51,4%). Ispitanici/ce srednje dobi (35–54) imaju uravnotežen stav između te dvije kategorije, dok najstariji (55+) u najvećem procentu (52%) prepoznaju situaciju kao nasilje, iako dio njih (8,4%) i dalje smatra da je riječ o privatnoj stvari.

Grafik 10 Zamislite da muškarac u javnosti viče i prijeti svojoj partnerki. Kako biste Vi okarakterisali ovu situaciju? Prema polu i godinama starosti

Ovi odgovori otkrivaju duboko ukorijenjene obrasce racionalizacije i opravdavanja nasilja, koji se i dalje javljaju u dijelu populacije. Zajedničko svim navedenim objašnjenjima jeste pokušaj da se odgovornost za nasilno ponašanje prebaci sa počinioca na okolnosti ili na samu žrtvu - bilo kroz ideju da je muškarac bio „isprovociran“, „iznerviran“ ili „imao loš dan“. Ovakvi stavovi pokazuju da se nasilje često posmatra kroz prizmu individualnih emocija i situacionih faktora, a ne kao strukturalni i društveno neprihvatljiv čin moći i kontrole. Takođe, izrazi poput „možda nije svaka prepirka nasilje“ ili „ne možemo ga osuditi ako je digao glas“ odražavaju nejasne granice između konflikta i nasilja, što doprinosi normalizaciji agresivnog ponašanja u partnerskim odnosima.

Percepcija rasprostranjenosti nasilja i lično iskustvo s nasiljem

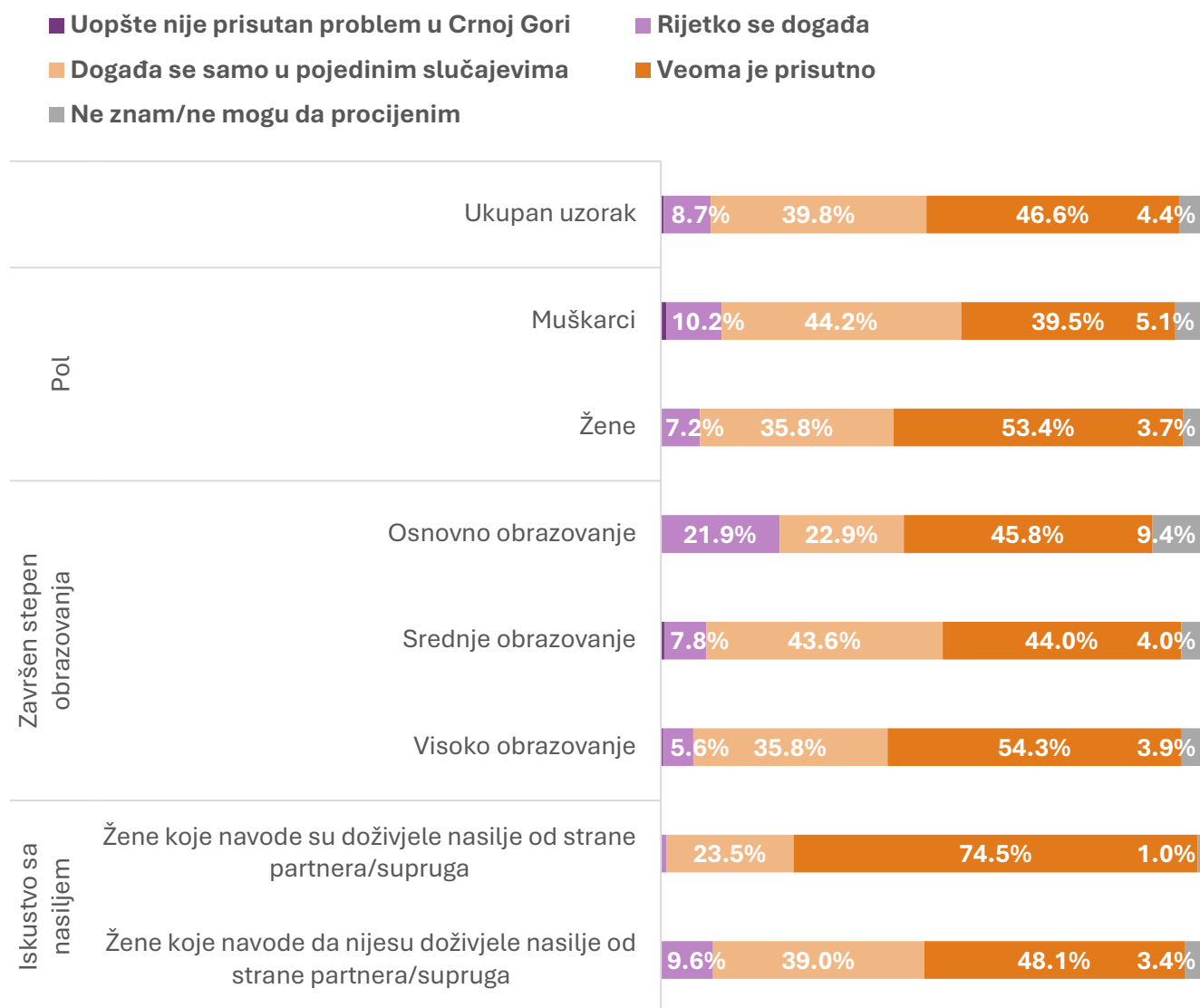
Rezultati istraživanja pokazuju da većina građana i građanki Crne Gore prepoznaje **nasilje nad ženama kao ozbiljan i rasprostranjen društveni problem**, ali i da postoje značajne razlike u percepciji u zavisnosti od pola, nivoa obrazovanja, regiona i ličnog iskustva. Ove razlike ukazuju na to da razumijevanje nasilja nije samo pitanje individualnog stava, već i šireg društvenog konteksta i životnog iskustva.

Najveći jaz u percepciji vidljiv je između muškaraca i žena: više od polovine žena (53%) smatra da je nasilje veoma prisutno, dok to mišljenje dijeli tek oko 40% muškaraca. Muškarci znatno češće „umanjuju“ ozbiljnost problema, ocjenjujući da se nasilje nad ženama događa samo povremeno ili rijetko. Ovakva razlika sugerise da žene - vjerovatno zbog veće izloženosti i ličnih iskustava - imaju razvijeniju svijest o raširenosti i ozbiljnosti problema.

Obrazovanje se takođe pokazuje kao važan faktor u percepciji nasilja. Među visokoobrazovanim ispitanicima/cama više od polovine (54%) smatra da je nasilje nad ženama veoma prisutno, dok su među osobama sa završenom osnovnom školom češći stavovi da se nasilje događa rijetko (22%) ili samo povremeno. Ovi nalazi sugerisu da viši nivo obrazovanja doprinosi boljem razumijevanju nasilja kao društvenog i sistemskog problema, a ne kao privatne porodične pojave. Takođe, ovo bismo mogli povezati i sa tim da je onima sa nižim nivoom obrazovanja teže da govore o ovoj temi. Naime, odgovor da im je veoma i uglavnom teško da govore o temi nasilja nad ženama dalo je 90% onih koji imaju završenu osnovnu školu dok je isto reklo 59,7% onih sa srednjom i 57,1% onih koji su visokoobrazovani/e.

Istraživanje je potvrdilo da je lično iskustvo veoma povezano sa percepcijom rasprostranjenosti nasilja. Žene koje su same doživjele nasilje gotovo dvostruko češće od ostalih (75% naspram 48%) smatraju da je ono veoma prisutno. Ovo potvrđuje da se nasilje često ne prepoznaje u punom obimu dok se ne iskusi direktno, što dodatno naglašava važnost edukacije i senzibilizacije onih koji lično nijesu pogođeni, ali svojim stavovima i reakcijama oblikuju društvene norme i nivo tolerancije.

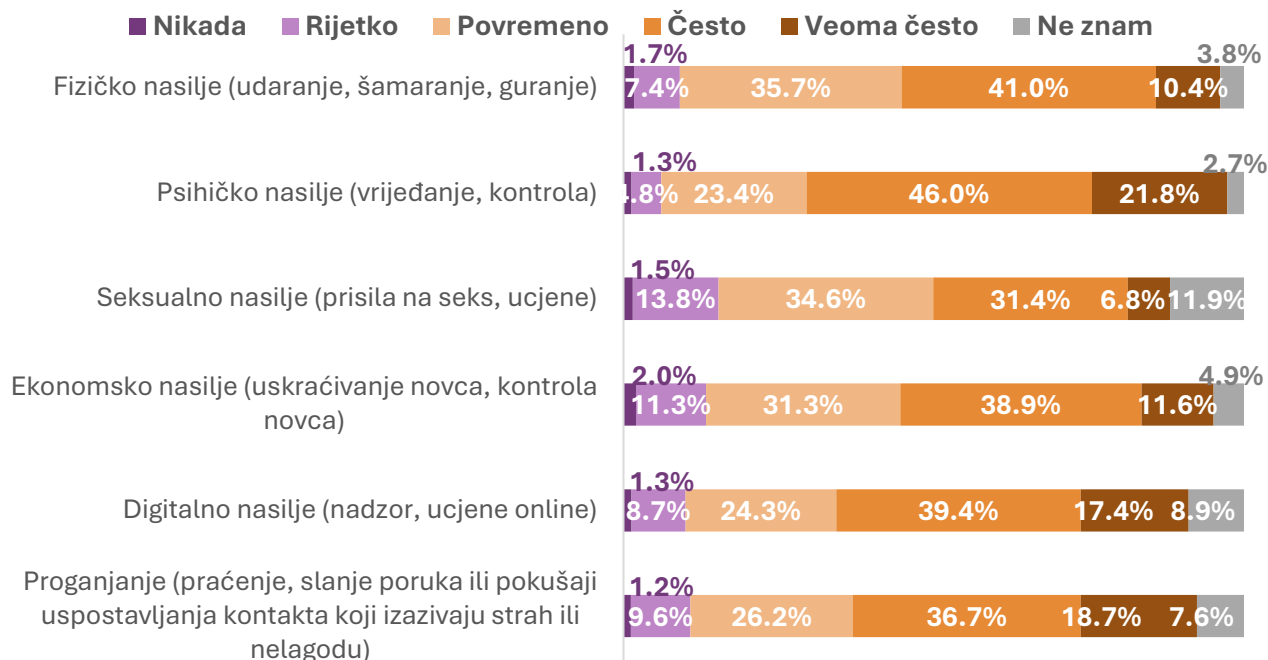
Grafik 11 Koliko je, po Vašem mišljenju, nasilje nad ženama prisutan problem u crnogorskom društvu danas?

Pored nasilja, važno je da društvo prepozna različite oblike nasilja koje se dešava nad ženama jer nasilje nije samo fizički napad, ono uključuje i psihičko ponižavanje, ekonomsko uskraćivanje sredstava, seksualno uznemiravanje, digitalno praćenje i prijetnje. Ako se nasilje svodi samo na fizičke povrede, mnoge žrtve ostaju nevidljive i bez podrške, a kontrola, zastrašivanje i ponižavanje se normalizuju kao „privatni problemi“ ili „bračne svađe“.

Podaci pokazuju da građani/ke Crne Gore nasilje nad ženama vide kao široko rasprostranjeno, ali različito procjenjuju učestalost njegovih oblika. Najvidljivije je psihičko nasilje - gotovo polovina smatra da je često (46%), a još 22% da je veoma često. Fizičko nasilje se takođe prepoznaje: 41% ga vidi kao često, 10% kao veoma često, dok ga gotovo niko ne negira. Seksualno nasilje i dalje je manje vidljivo - trećina ga vidi kao povremeno, 31% kao često, ali čak 12% ne zna kako ga procijeniti.

Grafik 12 Šta mislite, koliko često žene u Crnoj Gori doživljavaju sljedeće oblike nasilja?

Na pitanje koji oblik nasilja nad ženama smatrate najozbiljnijim po žene u Crnoj Gori, više od polovine ispitanika/ca kaže fizičko (53,2%), na drugom mjestu je psihičko nasilje (29,1%), što ukazuje da dio populacije prepoznaje i verbalno ponižavanje, ucjene i prijetnje kao veoma ozbiljne.

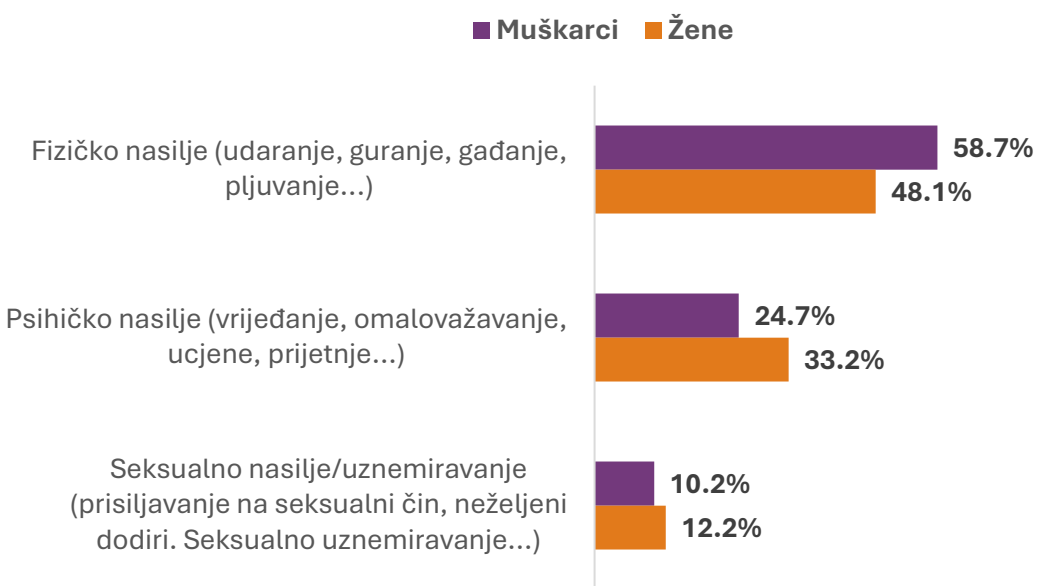
Grafik 13 Koji od sljedećih oblika nasilja smatrate najozbiljnijim po žene u Crnoj Gori?

Muškarci znatno češće od žena za najteži oblik nasilja po žene u Crnoj Gori navode fizičko nasilje (58,7% naspram 48,1%), što potvrđuje da muškarci nasilje uglavnom povezuju sa vidljivim povredama i fizičkom agresijom. Žene, iako takođe u velikoj mjeri prepoznaju fizičko nasilje, češće nego muškarci naglašavaju psihičko nasilje (33,2% žena prema 24,7% muškaraca) i seksualno nasilje (12,2% naspram 10,2%).

Ova razlika sugerise da žene, vjerovatno zbog ličnog iskustva i češće izloženosti ne-fizičkim oblicima zlostavljanja, šire definišu nasilje i prepoznaju štetu koju nose verbalno ponižavanje, prijetnje i seksualna prisila. Muškarci su skloniji da nasilje vide kroz klasičnu sliku fizičkog napada, što pokazuje zašto je edukacija o psihičkom, seksualnom i ekonomskom nasilju posebno važna.

Grafik 14 Koji od sljedećih oblika nasilja smatrate najozbiljnijim po žene u Crnoj Gori? Prema polu

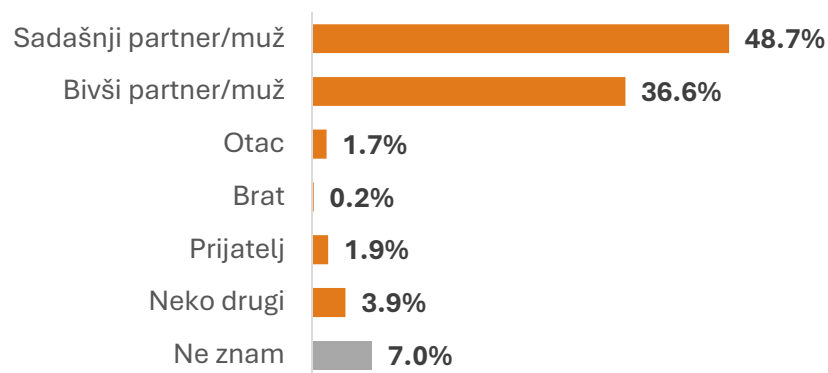

Ispitanici/ce najčešće prepoznaju sadašnje i bivše partnere kao počinioce nasilja nad ženama u porodici, što je u skladu sa podacima MONSTAT-a.⁷ Gotovo polovina (48,7%) navodi sadašnjeg partnera ili muža, a dodatnih 36,6% bivšeg partnera. Ovi nalazi potvrđuju da se nasilje nad ženama najčešće događa u okviru bliskih, intimnih odnosa (preko 85%), pri čemu su počinioci osobe od povjerenja, a ne „stranci“. Takva percepcija ukazuje na razvijenu svijest o stvarnoj prirodi i obrascima nasilja, u skladu sa međunarodnim istraživanjima koja pokazuju da je nasilje u partnerskim odnosima najrasprostranjeniji oblik rodno zasnovanog nasilja u svijetu.

⁷ Uprava za statistiku Crne Gore. Saopštenje 163/2022: Istraživanje o uslovima života i bezbjednosti žena (EU-GBV) – 2021. godina.

<https://www.monstat.org/uploads/files/demografija/gbv/Saop%C5%A1tenje%20gbv%2025%2011%202022.pdf>

Grafik 15 Ko su, po Vašem mišljenju, najčešće počinioci nasilja u porodičnim i emotivnim odnosima?

Važno je razumjeti i šire vrijednosne okvire i društvene stavove koji stoje u osnovi prihvatanja, opravdavanja ili umanjivanja ozbiljnosti nasilja nad ženama. Nasilje se rijetko javlja izolovano - ono je ukorijenjeno u društvenim normama, rodnim stereotipima i obrascima moći koji određuju šta se u partnerskim odnosima smatra „normalnim“ ili „prihvatljivim“.

Sljedeći niz tvrdnji u istraživanju ispituje upravo te duboko usađene norme i uvjerenja - od toga da li se nasilje posmatra kao „privatna stvar“ kojom se društvo ne bi trebalo baviti, do stavova o rodnim ulogama koji muškarcu pripisuju autoritet i kontrolu, a ženi poslušnost i podređenost. Takođe, obuhvata i percepciju povjerenja u sistem, odnosno vjerovanje građana/ki da li se počinioci nasilja adekvatno sankcionišu i da li institucije pružaju podršku žrtvama.

Analiza ovih stavova pruža dublje razumijevanje društvenih korijena nasilja - ona pokazuje ne samo kako ljudi definišu nasilje, već i kako opravdavaju, tolerišu ili relativizuju njegovo postojanje. Ovakvi nalazi su od ključne važnosti jer ukazuju na polazne tačke za promjenu društvenih normi, bez čega je teško postići suštinsku prevenciju i smanjenje nasilja nad ženama.

Većina građana/ki jasno osuđuje nasilje i podržava kažnjavanje počinitelaca - čak 60% se u potpunosti slaže, a još 19% donekle, da nasilnici moraju biti sankcionisani. Takođe, velika većina odbacuje ideju da muškarac ima pravo da vrijeđa ili ućutka ženu - preko 80%.

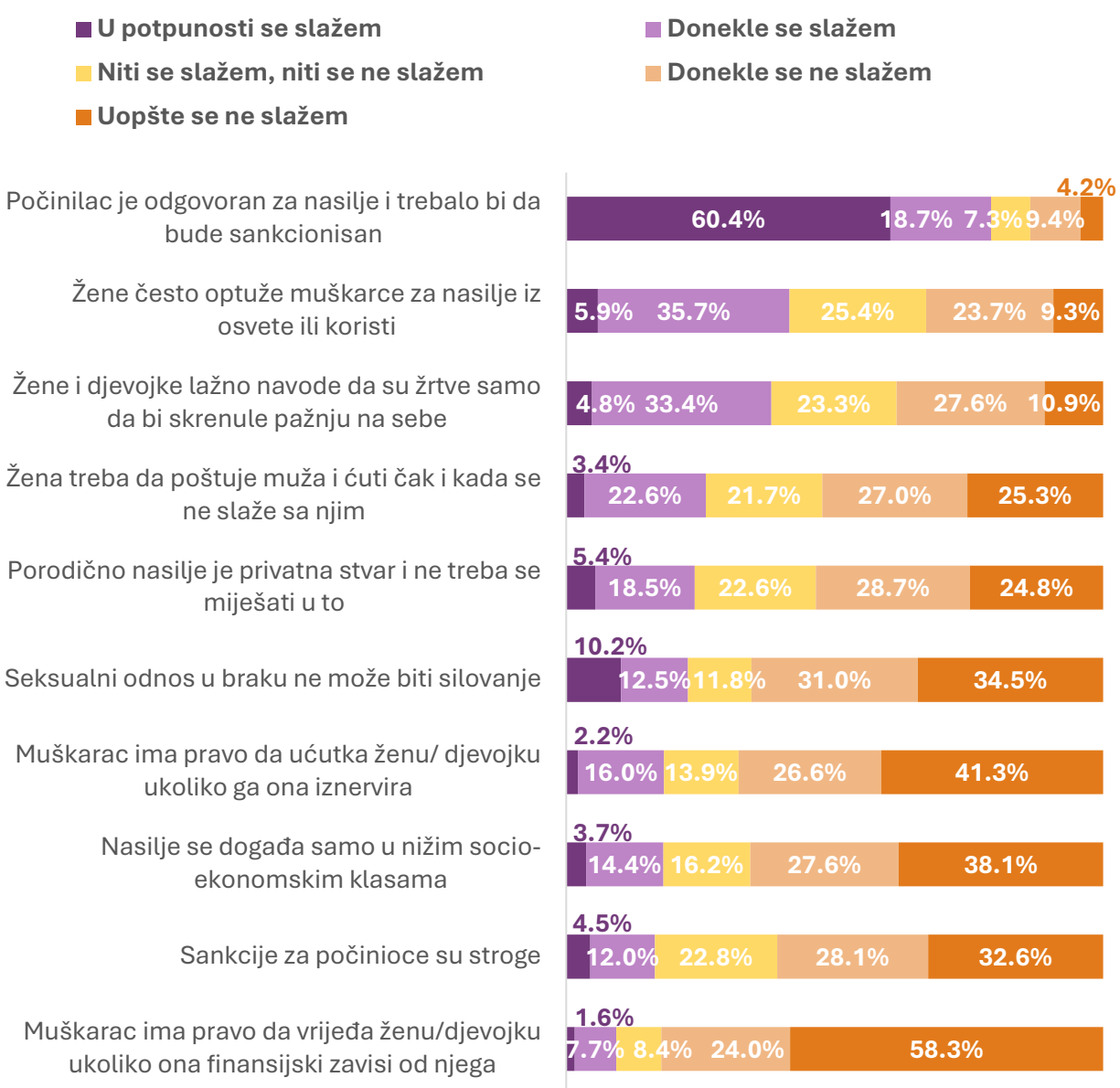
Međutim, zabrinjava prisustvo mitova koji podrivaju povjerenje u žrtve. Oko 40% smatra da žene ponekad optuže muškarce iz osvete ili koristi, a sličan procenat vjeruje da prijavljuju nasilje samo radi pažnje. Četvrtina i dalje vidi porodično nasilje kao privatnu stvar, a znatan dio se ne izjašnjava.

Nalazi istraživanja pokazuju da, iako većina građana i građanki prepoznaje silovanje u braku kao oblik seksualnog nasilja, zabrinjava podatak da gotovo četvrtina ispitanika/ca (22,7%) smatra da „seksualni odnos u braku ne može biti silovanje“. Ovakav stav ukazuje na prisutnost tradicionalnih i patrijarhalnih shvatanja prema kojima se bračni odnos i dalje

posmatra kroz ideju „bračne dužnosti“, a ne kroz koncept slobodnog i informisanog pristanka. Takva uvjerenja doprinose normalizaciji nasilja u intimnim odnosima i otežavaju njegovu vidljivost u javnosti.

Ovi nalazi pokazuju da, iako većina otvoreno odbacuje nasilje, stereotipi o lažnim prijavama i privatnosti porodičnih sukoba i dalje su jaki. To otežava podršku žrtvama i naglašava potrebu za jačanjem povjerenja u riječi žrtve. U suprotnom, takvo raspoloženje u društvu može voditi većoj relativizaciji nasilja, pa čak i opravdavanju nasilja. Trenutno, većina građana/ki odbacuje bilo kakvo opravdanje za nasilje nad ženama, ali da i dalje postoji manji, ali značajan dio populacije koji u pojedinim situacijama nalazi izgovore za nasilje.

Grafik 16 Koliko se slažete sa sljedećim izjavama?

Ohrabruje što najveći procenat ispitanika/ca kaže da nema opravdanja za nasilje - tako odgovara 63% muškaraca i 68% žena. Ipak, zabrinjava što gotovo četvrtina muškaraca i petina žena ipak nalazi neke situacije u kojima bi mogla „razumjeti“ nasilje. Najčešće se spominje kada žena „ne brine o porodici i djeci“, kada „izaziva partnera svojim ponašanjem“. Takođe, dio ispitanika/ca opravdava nasilje kada žena troši previše novca, kada je „tvrdoglava“, ili kada „ne zna da ućuti“. Patrijarhalne norme i dalje legitimišu mušku agresiju u situacijama koje se percipiraju kao kršenje tradicionalne uloge žene.

Grafik 17 Šta biste rekli, da li nešto od sljedećeg ponekad opravdava nasilje nad ženama?

Nakon ispitivanja situacija u kojima građani i građanke ponekad opravdavaju nasilje, naredno pitanje ide korak dalje i analizira šta se u javnosti smatra glavnim uzrocima nasilja u porodici i partnerskim odnosima. Ovakav pristup je značajan jer otkriva način na koji društvo objašnjava nasilje - da li ga povezuje sa ličnim i porodičnim problemima, ekonomskim teškoćama, psihičkim oboljenjima, ili ga prepoznaje kao posledicu duboko ukorijenjenih rodni uloga i nejednakosti. Razumijevanje ovih percepcija omogućava identifikovanje dominantnih narativa koji doprinose normalizaciji i opravdavanju nasilja, svodeći ga na „privatni problem“ umjesto da ga prepoznaju kao sistemski, društveni i rodno zasnovan fenomen.

Grafik 18 Koja su, po Vama, TRI glavna razloga od navedenih zbog kojih se događa nasilje u porodici i partnerskim odnosima?

Podaci pokazuju da građani/ke nasilje u porodici i partnerskim odnosima najčešće objašnjavaju kroz lične probleme i poroke počinilaca, dok su rodne norme i društveni faktori takođe prepoznati od značajnog broja građana/ki. Ovi odgovori pokazuju da se nasilje često vidi kao posljedica individualnih slabosti i porodičnih problema. Ipak, gotovo svaki treći građanin Crne Gore (30%) prepoznaje tradicionalne rodne odnose i neravnopravan položaj žena kao uzrok nasilja, što je značajno s obzirom na to da rodna neravnopravnost predstavlja jedan od glavnih faktora rizika prema istraživanjima. Istovremeno, skoro petina (19%) i dalje smatra da „neadekvatno ponašanje žene“ može biti uzrok, a u otvorenim odgovorima često se spominju „bračna nevjera“, „žensko provociranje“ ili „ženski jezik“, što ukazuje na prisutnost stavova koji prebacuju odgovornost na žrtvu.

**„Ženski jezik koji može da dovede u situaciju nasilja u porodici...
žena je stvorena da priča, a muškarac da to prećuti“**

Pored toga ko je, po mišljenju građana/ki Crne Gore, najčešće nasilnik, važno je razumjeti i percepciju ko je najčešće žrtva. Ovo je važno jer pokazuje da li javnost prepoznaje da određene životne okolnosti poput siromaštva, invaliditeta, mladosti ili pripadnosti manjinskim zajednicama povećavaju rizik od nasilja. Borba protiv nasilja nad ženama kao osnovni preduslov mora imati to da građani/ke prepoznaju i razumiju neravnopravnost i specifične pozicije u kojima se žene mogu naći. Na sljedeće pitanje bilo je moguće dati više odgovora zbog čega je zbir podataka predstavljenih u grafiku preko 100%.

Podaci pokazuju da građani/ke nasilje nad ženama najčešće povezuju sa životnim okolnostima koje povećavaju zavisnost i ranjivost, ali dio njih i dalje vjeruje da „svaka žena može biti žrtva“.

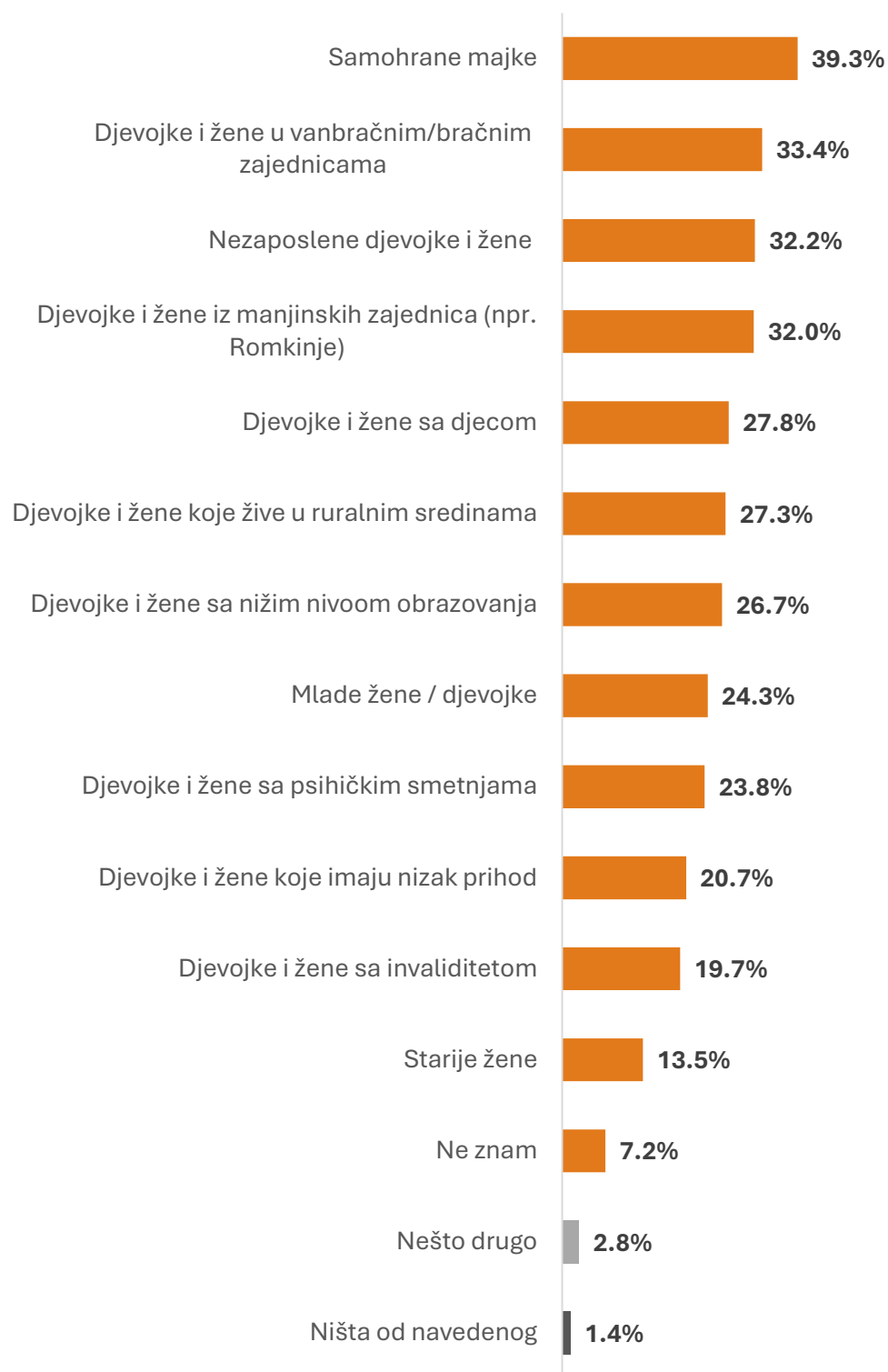
Najviše ispitanika/ca vidi u riziku samohrane majke (39%), zatim žene u bračnim ili vanbračnim zajednicama (33%), nezaposlene (32%) i one iz manjinskih zajednica (32%). Često se pominju i žene sa djecom (28%) te one koje žive na selu ili imaju niže obrazovanje (oko 27%). Mlade žene, žene sa psihičkim smetnjama i žene sa niskim prihodima prepoznate su kao ranjive, ali u manjoj mjeri. Najmanje se misli na starije žene (13%), iako istraživanja pokazuju da ima i onih koji uviđaju da su i one često žrtve.

Otvoreni odgovori otkrivaju dva trenda: neki ispitanici/ce naglašavaju da „nasilje se može dogoditi svakoj ženi“, dok drugi i dalje krivicu prebacuju na žene i pominju „nedostatak pameti“, „provokacije“ ili „nemoral“. Ovi stavovi pokazuju da dio populacije i dalje ne razumije strukturalne rizike i često okrivljuje žrtvu.

„Bez razlike, sve žene mogu da se nađu u toj situaciji.“

Kada ove podatke posmatramo po polu, u većini odgovora ne pronalazimo velike razlike između muškaraca i žena. Ipak, u nekim slučajevima primjetna je drugačija rodna perspektiva. Muškarci znatno češće od žena vide samohrane majke kao najugroženije (43,5% muškaraca naspram 35,3% žena). Ovo može značiti da muškarci nasilje više povezuju sa materijalnim teškoćama i samohranim roditeljstvom nego žene. Žene češće od muškaraca prepoznaju žene sa psihičkim smetnjama kao rizičnu grupu (26,6% prema 20,9%), što vjerovatno dolazi iz većeg razumijevanja ranjivosti povezane s mentalnim zdravljem.

Grafik 19 Koje žene su, po Vašem mišljenju, u najvećem riziku da dožive nasilje? (Moguće više odgovora)

Citati ispitanika i ispitanica na pitanje koje žene su u najvećem riziku da dožive **nasilje**

„Sve žene trpe **nasilje**, samo što ne prijavljuju.“
(Ispitanica)

„One koje pameti nemaju. Sve se može završiti ako imaju pameti i ne izazivaju muškarca.“ (Ispitanica)

„Žene koje prave preljubu, lažu partnera i porodicu...“ (Ispitanik)

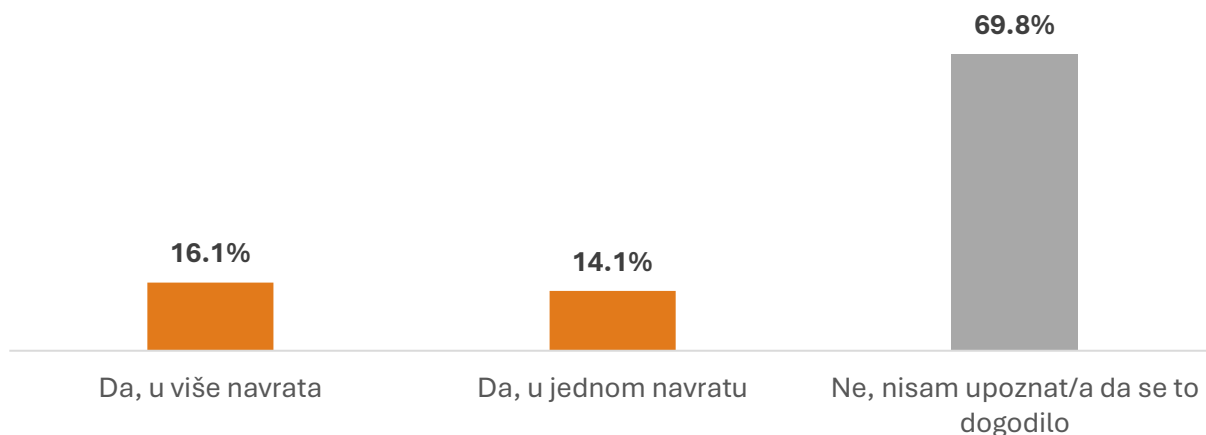
„Žene bez stava i karaktera.“ (Ispitanik)

Iskustvo sa nasiljem nad ženama i djevojčicama

Ovaj dio izvještaja bavi se konkretnim iskustvima građana i građanki sa nasiljem nad ženama i djevojčicama. Zbog osjetljivosti, pitanja su postavljana postepeno – od iskustva sa nasiljem nad ženskim osobama u okruženju do ličnog iskustva s nasiljem koje je izdvojeno u posebno potpoglavlje

Na pitanje da li lično poznaju neku žensku osobu koja je doživjela nasilje ili su mu sami prisustvovali, skoro trećina ispitanika/ca odgovorila je potvrdno.

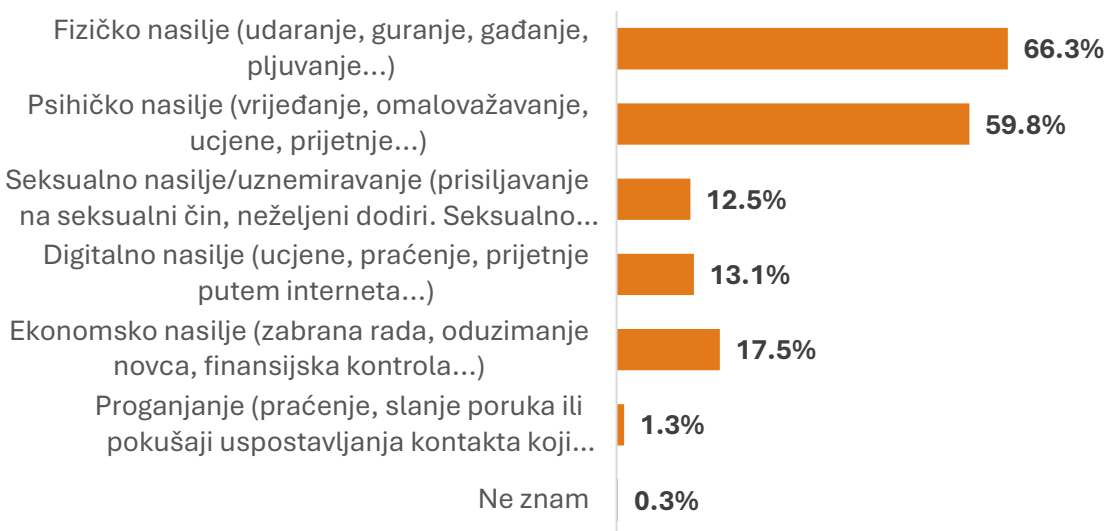
Grafik 20 Da li Vi lično poznajete neku žensku osobu iz Vašeg okruženja (član porodice, prijateljica, koleginica) ili ste prisustvovali nekom obliku nasilja nasilju?

Među ispitanicima/camaa koji navode da poznaju slučajeve nasilja nad ženama, najčešće prepoznati oblici su fizičko nasilje (66,3%) i psihičko nasilje (59,8%). Ovi nalazi potvrđuju da su vidljivi, otvoreni i prepoznatljiviji oblici nasilja i dalje dominantni u javnom poimanju problema. Nasuprot tome, ekonomsko, seksualno, digitalno nasilje i proganjanje ispitanici/ce mnogo rjeđe uočavaju i/ili prijavljuju, što ukazuje na ograničeno razumijevanje šireg spektra nasilja i postojanje „hijerarhije ozbiljnosti“ u percepciji njegovih oblika.

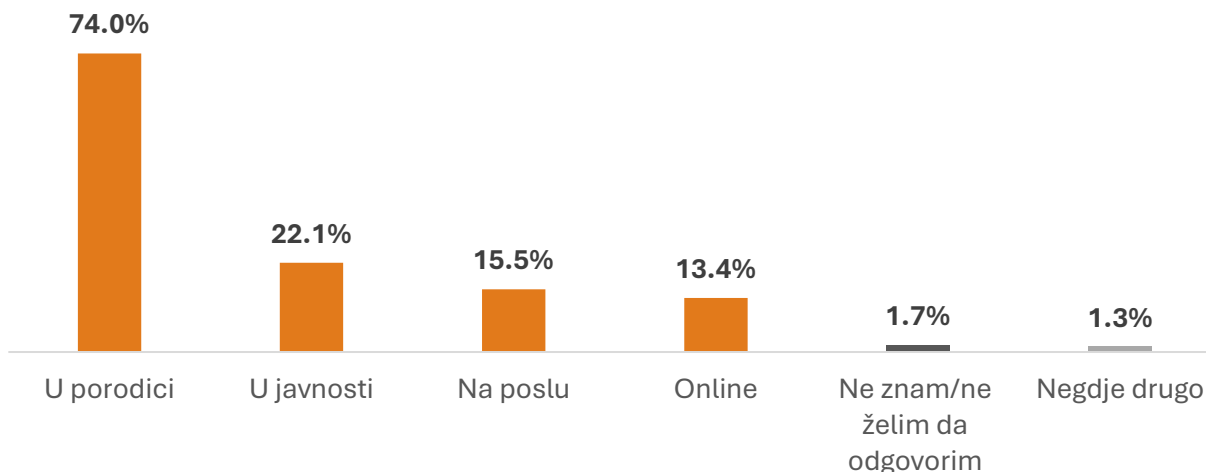
Ovakav obrazac prepoznavanja može se objasniti činjenicom da su fizičko i psihičko nasilje najvidljiviji i najčešće tematizovani u javnom diskursu, dok se drugi oblici nasilja, posebno digitalno, ekonomsko i seksualno, i dalje percipiraju kao privatni, prikriveni ili manje ozbiljni. To stvara rizik da brojne žrtve ostanu nevidljive, bez pomoći i institucionalne podrške, jer njihova iskustva nisu prepoznata kao nasilje.

Grafik 21 Ispitanici/ce koji navode da poznaju slučaj nasilja nad ženama u svom okruženju: Molimo Vas da navedete kakav vid nasilja je ta osoba doživjela? (N=304)

Takođe, odgovor na pitanje gdje je žena o kojoj je riječ doživjela nasilje još jednom potvrđuju da se ono najčešće dešava na mjestu na kome se žene najranjivije jer bi upravo tu trebalo da budu najsigurnije – u porodici. Tri četvrtine ispitanika/ca kažu da se slučaj o kome govore dešava u porodici. Pored toga, jedna petina kaže da se dešava u javnosti, 15,5% na poslu i 13,4% u digitalnom svijetu.

Grafik 22 Ispitanici/ce koji navode da poznaju slučaj nasilja nad ženama u svom okruženju: Možete li nam reći gdje je ta žena doživjela nasilje? (Moguće više odgovora) (N=304)

Više od polovine ispitanika i ispitanica koji poznaju slučaj nasilja nad ženama tvrdi da je reagovalo upućivanjem žrtve na nadležne institucije (54,9%), dok se značajan dio (35,5%) oslonio na neformalne mreže podrške, poput članova porodice ili prijatelja. Njih petina tvrdi da je žrtvu uputilo na nevladine organizacije. Ovakvi nalazi pokazuju da značajan dio građana/ki ipak prepoznaje odgovornost zajednice i spremno je da reaguje.

Ipak, zabrinjavajuće je da gotovo trećina ispitanika/ca kaže da žrtvu nije uputilo ni na jednu instituciju, niti pružilo konkretnu pomoć već je savjetovalo žrtvu da prećuti.

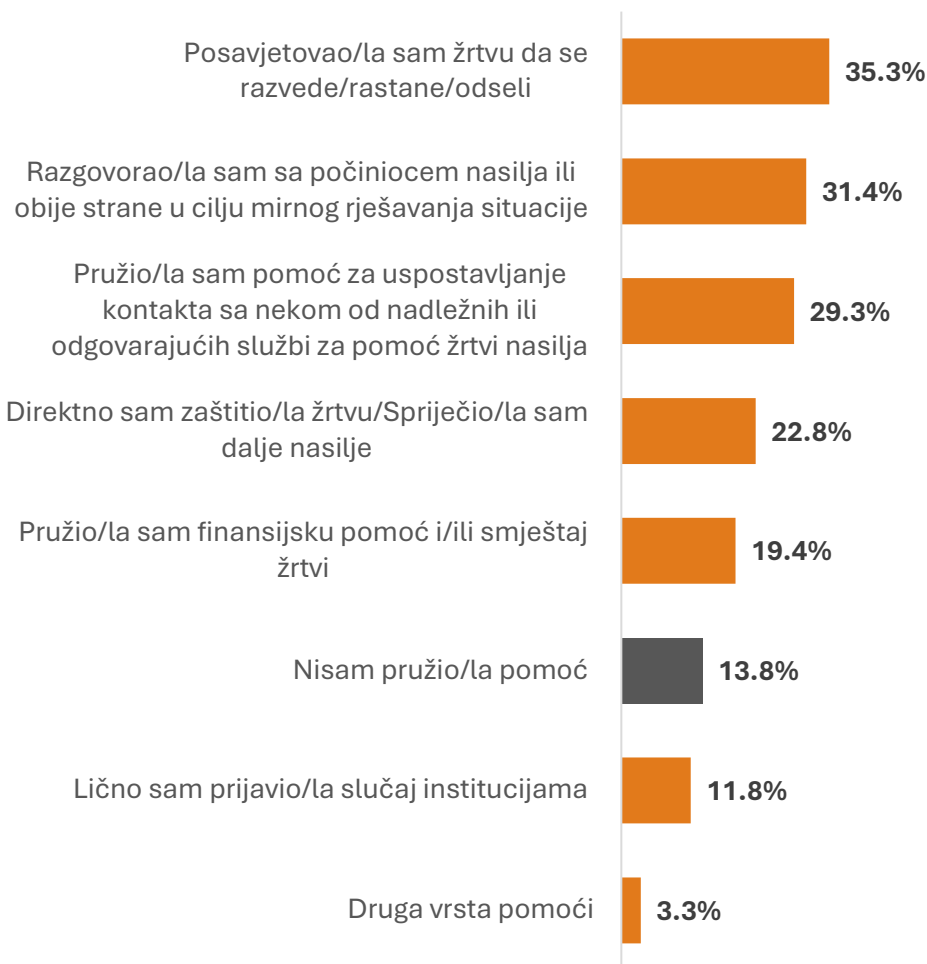
Ovi podaci ukazuju da, iako među građanima postoji svijest o potrebi reagovanja, socijalne norme, strah od „miješanja“ i nedovoljno povjerenje u institucije i dalje ograničavaju spremnost na aktivno djelovanje u slučajevima nasilja nad ženama.

Grafik 23 Ispitanici/ce koji navode da poznaju slučaj nasilja nad ženama u svom okruženju: Da li ste osobu iz okruženja koja je pretrpjela nasilje uputili na neku instituciju/pojedinca koja bi joj pomogla? (N=304)

Na pitanje da li je pokušalo da pomogne žrtvi nasilja na neki način više od trećine ispitanika/ca (35,3%) tvrdi da je je savjetovalo žrtvu da prekine odnos sa nasilnikom bilo kroz razvod, rastanak ili preseljenje. Isto trećina 31,4% ispitanika/ca izjavilo je da su i razgovarali sa počiniocem nasilja ili sa obje strane, u pokušaju da se konflikt razriješi mirnim putem. Skoro trećina ispitanika/ca (29,3%) navela je da je pružila pomoć žrtvi u uspostavljanju kontakta sa nadležnim institucijama ili službama, dok samo jedna desetina tvrdi da je slučaj lično prijavila institucijama.

Grafik 24 Ispitanici/ce koji navode da poznaju slučaj nasilja nad ženama u svom okruženju: Da li ste pokušali da pomognete žrtvi nasilja na neki način? Molim Vas da navedete šta ste konkretno preuzeli kako biste toj osobi pomogli? (N=304)

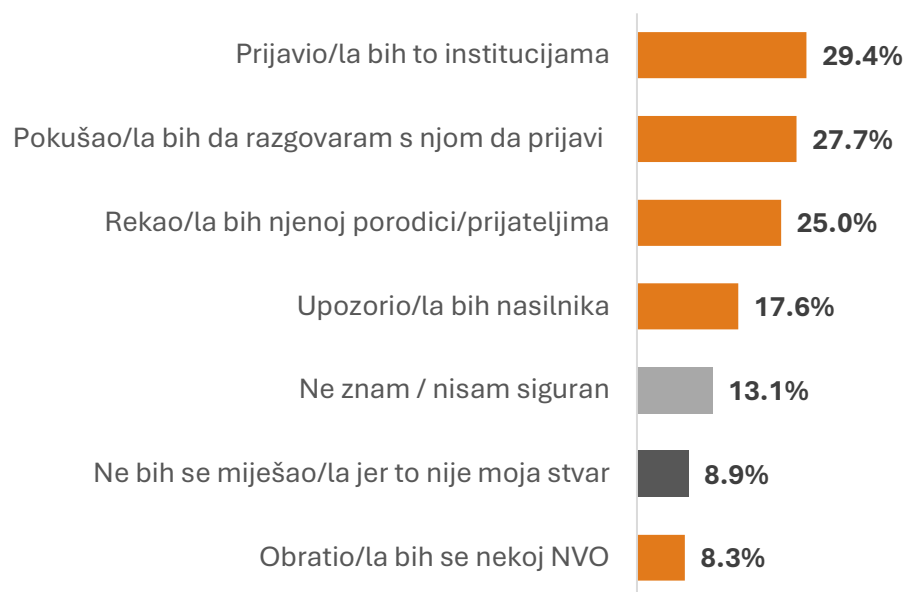

Svaki deseti ispitanik/ca kaže da nije pružio/la nikakav oblik pomoći, a kao najčešći razlog navode da su imali osjećaj da ne mogu da pomognu (50,1%), da je to “interna stvar” u koju se ne treba miješati (17,7%), da se ne može ništa postići (9,9%), te da su se bojali da mogu pogoršati situaciju za žrtvu (7,7%). Dodatnih 9,4% ispitanika/ca navodi u opciju „drugo“ razloge koji oslikavaju njihove lične dileme i ograničenja. Među njima se izdvajaju nedostatak znanja i sigurnosti u postupanje („nisam se znao postaviti“), strah i osjećaj lične ranjivosti („nisam smjela, mlada sam“), kao i percepcija nedovoljne bliskosti sa žrtvom („nismo bili dovoljno bliski“).

Pored onih ispitanika/ca koji su iskustvo nasilja imali u neposrednoj blizini (bilo da poznaju ženu koja je bila žrtva nasilja ili su prisustvovali nasilju), ispitanike/ce koje nisu imali neposredno iskustvo sa nasiljem smo stavili u hipotetički scenario pitanjem „Zamislite da vidite ili saznate da je neka žena iz Vaše okoline doživjela nasilje od partnera. Kako biste reagovali?“

Većina ispitanika/ca navodi da bi, ukoliko saznaju da je žena iz njihove okoline doživjela partnersko nasilje, reagovala uključivanjem nadležnih institucija ili podsticanjem žrtve da to sama uradi. Takvi odgovori ukazuju da značajan dio građana/ki prepoznaje nasilje kao ozbiljan društveni problem i ima povjerenje u institucionalne mehanizme zaštite. Četvrtina ispitanika/ca (25,0%) bi se obratila porodici ili prijateljima žrtve, vjerovatno s namjerom da pruži podršku ili zaštitu, dok bi 17,6% reagovalo direktno prema nasilniku – upozorenjem ili suočavanjem s njegovim ponašanjem. Ipak, svaki osmi ispitanik/ca (13,1%) ne zna kako bi reagovao, a 8,9% smatra da se ne treba miješati jer to nije njihova stvar. Ovakvi nalazi ukazuju na postojanje određenog nivoa pasivnosti i društvene tolerancije prema nasilju, kao i na nedovoljno razvijen osjećaj lične i kolektivne odgovornosti za zaštitu žrtava.

Grafik 25 Zamislite da vidite ili saznate da je neka žena iz Vaše okoline doživjela nasilje od partnera. Kako biste reagovali? (N=703)

Lična iskustva s nasiljem nad ženama i djevojčicama

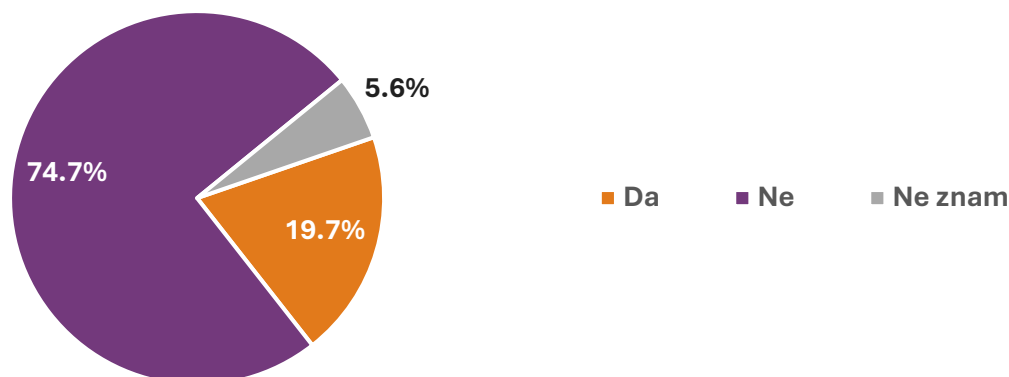
Pored hipotetičkih scenarija, ispitanicama je postavljeno i direktno pitanje o ličnim iskustvima nasilja - da li su ikada doživjele neku vrstu nasilja od strane partnera ili supružnika. Ovo pitanje ima posebnu istraživačku vrijednost jer omogućava uvid u stvarnu izloženost nasilju, a ne samo u percepcije o njemu. Ipak, riječ je o izuzetno osjetljivoj temi koja nosi niz metodoloških ograničenja. Naime, govor o nasilju može izazvati nelagodu, strah ili retraumatizaciju, pa dio ispitanica može odlučiti da ne otkrije svoje iskustvo ni u uslovima potpune anonimnosti. Stigma, osjećaj srama i nepovjerenje u sistem dodatno smanjuju spremnost žena da otvoreno govore o nasilju.

Važno je naglasiti da ovo istraživanje nije koncipirano kao specijalizovano viktimološko istraživanje sa velikim, ciljano formiranim uzorkom koji bi omogućio precizno mjerenje prevalencije nasilja. Njegov cilj je da mapira percepcije, stavove i iskustva građana/ki u širem društvenom kontekstu. Stoga se podaci o ličnim iskustvima nasilja trebaju tumačiti indikativno, a ne kao tačan pokazatelj učestalosti nasilja nad ženama.

Konačno, kako je prikazano i u ranijem dijelu izvještaja, različito shvatanje samog pojma „nasilje“ može dovesti do potcjenjivanja njegove stvarne rasprostranjenosti - dok neke žene određene oblike kontrole, ponižavanja ili ekonomskog uskraćivanja prepoznaju kao nasilje, druge ih i dalje doživljavaju kao „normalan“ ili „privatan“ dio partnerskih odnosa. Upravo zato, kako bi se obezbijedila veća privatnost i iskrenost odgovora, anketari/ke su imali instrukciju da ispitanicama omoguće da ovaj dio upitnika popune samostalno na tabletu.

Ipak, i pored ovih ograničenja procenat ispitanica koje su direktno rekle da su doživjele neku vrstu nasilja od strane partnera ili supružnika je izuzetno visok – **svaka peta osoba**. Dodatnih 5,6% nije sigurno ili ne zna kako bi odgovorilo na ovo pitanje, što može ukazivati na nesigurnost da li su određena ponašanja nasilna, ali i nelagodu da se prizna da je neko bio izložen nasilju.

Grafik 26 Molim Vas recite nam, da li se Vama nekada dogodilo da doživite neku vrstu nasilja od strane partnera ili supružnika (N=518)

Sljedeća grupa pitanja postavljena je samo onim ispitanicama koje kažu da su lično doživjele neki od oblika nasilja. Kako se podaci dalje raščlanjuju na uža iskustva, broj ispitanica postaje manji, ali i pored toga rezultati pružaju vrijedan uvid u obrasce ponašanja i načine reagovanja žrtava. Zbog relativno malog broja odgovora (N=98, a u pojedinim podskupinama i znatno manje), ovi nalazi nijesu prikazani u grafičkom obliku, već se analiziraju opisno, s ciljem da se naglasi njihov kvalitativni značaj, a ne statistička reprezentativnost.

Preko dvije trećine žena kažu da su doživjele nasilje izjavilo je da su doživjele neki oblik psihičkog nasilja (86,3%), dok je, prema ovim podacima, fizičko nasilje iskusila više od polovine žena (53,3%). Seksualno nasilje je prijavila svaka peta žena (21,5%), dok su ekonomsko nasilje (35,1%) i proganjanje (32,4%) takođe česta iskustva, što ukazuje na širok spektar oblika nasilja kojima su žene izložene - od direktnih fizičkih i seksualnih napada do suptilnijih, ali jednako štetnih oblika kontrole i zastrašivanja.

Ovi podaci su izuzetno zabrinjavajući iz najmanje dva razloga. Prvo, s obzirom na metodološka ograničenja istraživanja i poznatu tendenciju „potprijavljivanja“ nasilja, vrlo je vjerovatno da je stvarna učestalost ovih pojava još veća od prikazanih brojki. Drugo, rezultati pokazuju da postoji veliko odstupanje između stvarnih iskustava žena i načina na koji javnost percipira nasilje, jer se ono u društvenoj svijesti i dalje najčešće svodi na fizičke napade, dok su psihičko, ekonomsko, seksualno i digitalno nasilje nedovoljno prepoznati. Nalazi ukazuju da je nasilje nad ženama u Crnoj Gori duboko rašireno i višedimenzionalno, te da se žene suočavaju sa kontinuiranim oblicima kontrole, ponižavanja i ugrožavanja koje društvo često ne prepoznaje kao nasilje.

Grafik 27 Ako jeste, molim Vas recite nam da li Vam se IKADA dogodilo nešto od sljedećeg od strane partnera ili supružnika? (N=102)

Podaci pokazuju da više od polovine žena (58,6%) koje su doživjele nasilje nijesu se nikome obratile za pomoć, dok je samo trećina (36,5%) navela da je potražila podršku. One koje su zatražile pomoć najčešće su se obratile porodici (57,9%) i prijateljima (52,7%), što ukazuje da se žrtve i dalje primarno oslanjaju na ličnu mrežu podrške, dok institucije ostaju sekundarna opcija.

Samo jedna trećina žrtava (35%) obratila se nekoj od nadležnih institucija, dok je manji broj ispitanica naveo da su potražile pomoć od stručnih lica poput ljekara ili psihologa (15,4%), a još rjeđe od advokata (6,8%).

Najčešći odgovor zašto nisu prijavile nasilje bio je da su same riješile problem (28,9%), da ih je bilo strah od raspada porodice (14,3%) te da su se bojale osude okruženja (13,2%) što ukazuje na to žene često preuzimaju teret rješavanja nasilja na sebe, u kontekstu društvenih normi koje podstiču ćutanje, trpljenje i očuvanje porodičnog „mira“ po svaku cijenu.

Značajan broj žrtava smatrao je da je riječ o nedovoljno ozbiljnom slučaju (9,7%) ili je imao stav da se problemi u vezi i braku rješavaju unutar para ili porodice, što se vidi i u otvorenim odgovorima poput „u svakom braku postoje nesuglasice“ ili „mislim da nema osobe koja u braku ili vezi nije doživjela neki vid nasilja“.

„Mislim da nema osobe koja u braku ili vezi nije doživjela neki vid nasilja“.

„Sama sve riješila“ (odgovor na pitanje: Kome ste se obratili za pomoć?)

Žrtvama nasilja postavljeno je i pitanje kako se njihov odnos sa partnerom koji je vršio nasilje završio, a odgovori pokazuju vrlo različite načine suočavanja. Najčešći je prekid veze, razvod ili trajno napuštanje domaćinstva, dok je manji broj žrtava pokušao da privremeno ode ili da nasilnik napusti dom. Ipak, značajan dio, gotovo trećina, je ostala u vezi ili braku i nakon nasilja, moguće iz osjećaja vezanosti, ekonomske zavisnosti ili nade da se situacija može promijeniti.

Društveni odgovori na **nasilje**

Kako bismo razumjeli koliko je sistem zaštite od nasilja nad ženama u Crnoj Gori funkcionalan i pristupačan po percepciji građana/ki, važno je ispitati ne samo koliko ljudi prepoznaju nasilje, već i šta ih sprječava da ga prijave, koliko vjeruju institucijama i kako vide odgovornost društva.

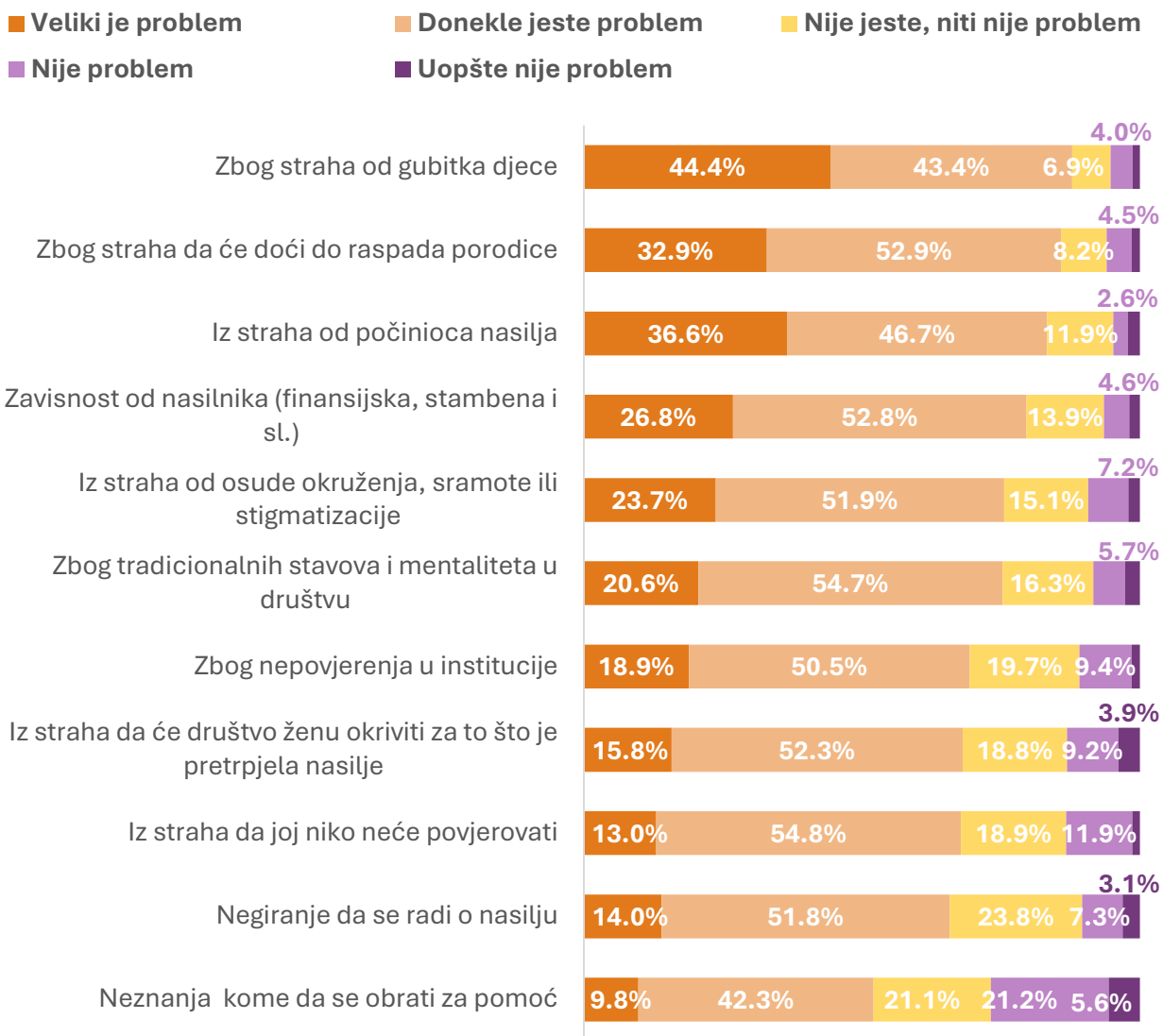
Ova cjelina istražuje upravo te prepreke i stavove. Pitanja se bave razlozima zbog kojih žene čute o nasilju, percepcijom društvene i lične odgovornosti da se reaguje, povjerenjem u institucije i pravosudni sistem, te time da li građani/ke znaju kome se obratiti i kako pomoći žrtvi. Analizom ovih odgovora možemo razumjeti koliko su postojeće prepreke duboke, da li su vezane za strah i stigmatu, neinformisanost, nedostatak povjerenja u državu ili slab sistem sankcija, i gdje je potrebno najviše raditi kako bi prijavljivanje nasilja postalo sigurnije i dostupnije.

Prvi korak u ovoj oblasti bio je da utvrdimo koji su, prema mišljenju građana/ki, glavni razlozi zbog kojih žene ne prijavljuju nasilje. Ovi podaci pomažu da se prepoznaju kritične tačke na kojima sistem podrške mora biti jači i pristupačniji.

Najčešće prepoznata prepreka prijavljivanju nasilja jeste strah od gubitka djece, koji navodi više od dvije trećine građana/ki kao veliki ili djelimični problem. Strah od raspada porodice prepoznaje oko četiri petine ispitanika/ca (trećina ga vidi kao veliki, a nešto više od polovine kao djelimični problem), što pokazuje da je očuvanje porodične zajednice i dalje snažna društvena norma. Skoro tri četvrtine građana/ki smatra da su ekonomska i stambena zavisnost od nasilnika važna prepreka, dok približno isti udio prepoznaje i sramotu i osudu okoline kao faktor koji žene odvraća od prijavljivanja nasilja. Iako nešto rjeđe na vrhu liste, oko dvije trećine ispitanika/ca navodi da tradicionalni stavovi i mentalitet, kao i nepovjerenje u institucije, i dalje predstavljaju značajne prepreke.

Ovi nalazi pokazuju da građani/ke vjeruju kako žene u Crnoj Gori najviše sputavaju strah i porodične okolnosti, dok društvene norme i nepovjerenje u sistem dodatno otežavaju prijavljivanje nasilja.

Grafik 28 U kojoj mjeri sljedeće, po Vašem mišljenju, sprječava žene da prijave nasilje?

Ovo pitanje pokrenulo je i niz dodatnih komentara. Nije česta praksa da otvorena pitanja u istraživanjima javnog mnjenja imaju veliki broj odgovora. Ipak, gotovo svaki deseti ispitanik/ca dodatno odgovara na pitanje da li postoje još neki raloz i koji sprječavaju žene da prijave nasilje.

Najčešće se pominju emocionalna vezanost i ljubav prema nasilniku, kao i navika i nada da će se partner promijeniti („voli ga, godinama su zajedno, imaju djecu“). Čest je i strah od osude i stigme („šta će reći komšije“, „sramota pred roditeljima i djecom“), kao i nepovjerenje u institucije i iskustvo da prijave često ne dovode do zaštite. Pojedini odgovori ukazuju na pritisak okoline da ćute ili na ubjeđivanje nasilnika da se više neće ponoviti. Neke ispitanice smatraju da se žene ponekad „naviknu“ na nasilje ili ga minimalizuju („računa da je bio trenutni nesporazum“).

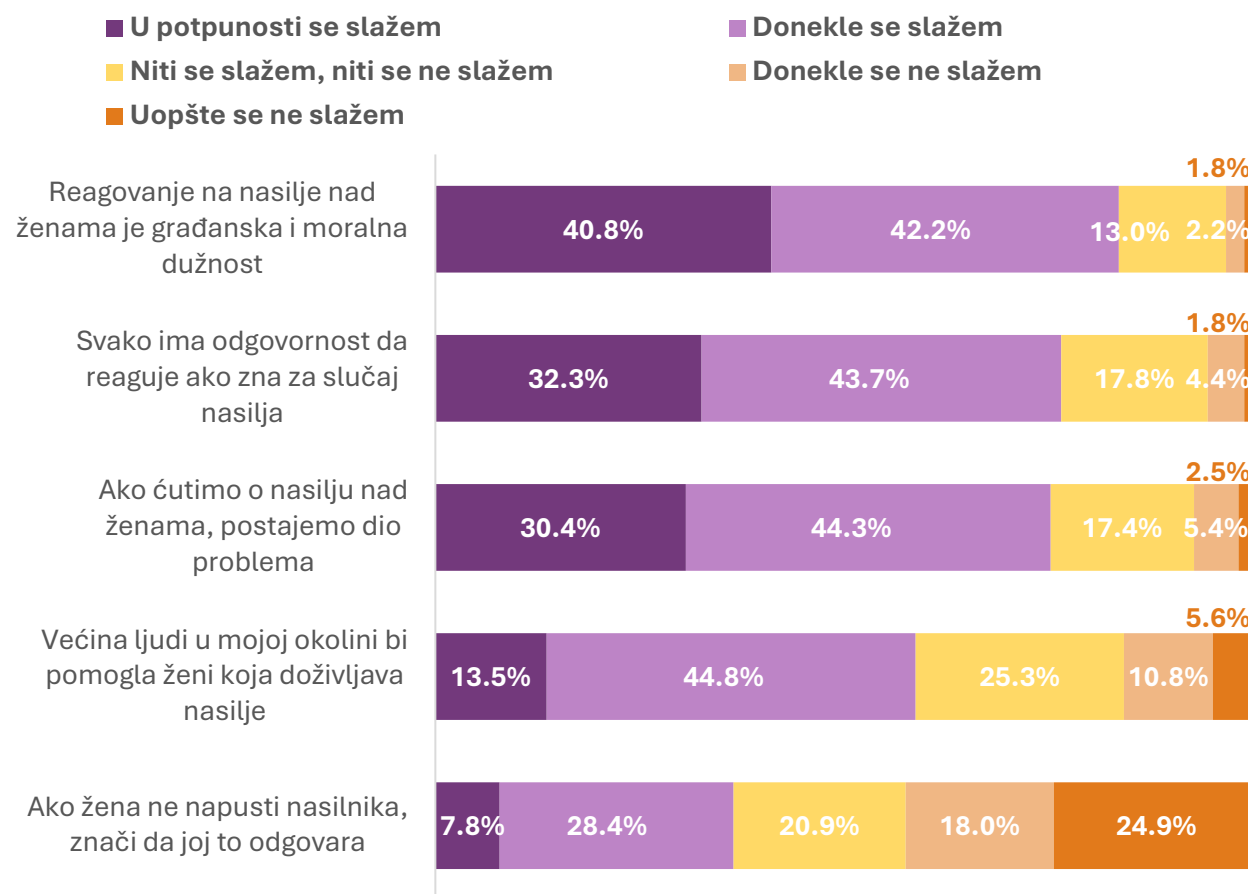
„Šta će reći komšije?“

Sve ove izjave pokazuju da uz formalne prepreke (nedovoljna zaštita, neinformisanost) postoji složen splet emocionalnih, porodičnih i ekonomskih faktora, ali i društvenih normi koje obeshrabruju žene da prijave nasilje. Nakon što smo ispitali koji razlozi najčešće sprječavaju žene da prijave nasilje, važno je sagledati i šire stavove građana/ki o društvenoj odgovornosti i reakciji na nasilje.

Podaci pokazuju da velika većina građana/ki prepoznaje nasilje nad ženama kao društveni problem i smatra da je reagovanje moralna obaveza, čak 83% ispitanih u potpunosti ili donekle se slaže da je reagovanje građanska i moralna dužnost, a gotovo isto toliko (76%) vjeruje da svako ima odgovornost da reaguje ako zna za nasilje. Slično, tri četvrtine građana/ki (74%) slaže se da ćutanje o nasilju znači saučesništvo.

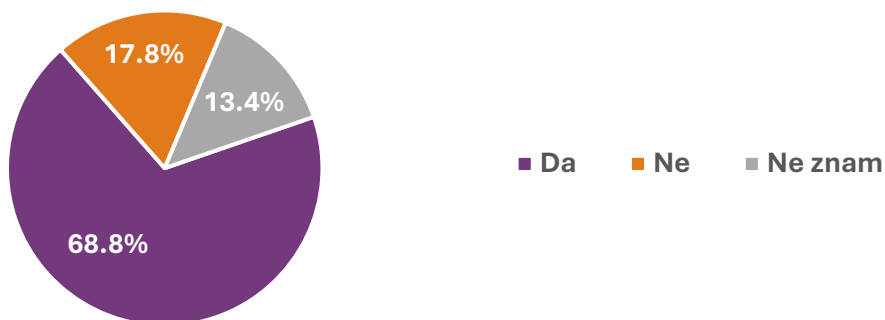
Međutim, povjerenje u podršku okoline je znatno slabije: samo 58% vjeruje da bi „većina ljudi iz njihove okoline pomogla ženi žrtvi nasilja“, dok četvrtina (25%) nije sigurna, a 16% smatra da pomoć ne bi stigla. Posebno zabrinjava što više od trećine ispitanih (36%) barem djelimično dijeli stav da „ako žena ne napusti nasilnika, znači da joj to odgovara“, što ukazuje na duboko ukorijenjene predrasude i nerazumijevanje složene dinamike nasilja.

Grafik 29 Koliko se slažete sa sljedećim izjavama?

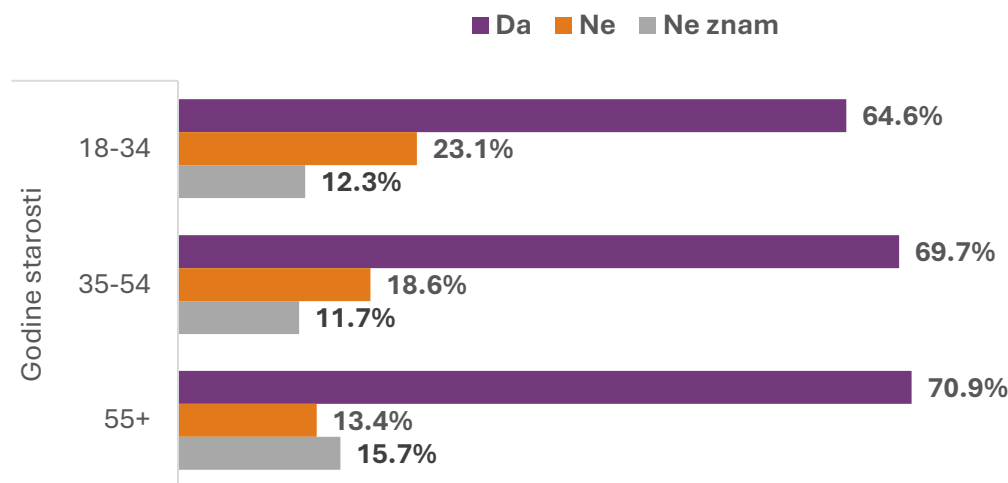
Čak dvije trećine građana/ki kaže da misle da bi znali kako konkretno da pomognu osobi koja doživljava nasilje. Ovaj rezultat djeluje ohrabrujuće jer pokazuje relativno visok osjećaj spremnosti da se pomogne žrtvama, ali istovremeno otkriva i značajan prostor za unapređenje znanja i praktičnih smjernica kada je riječ o pomoći žrtvama nasilja. Važno je, međutim, napomenuti da je u istraživanjima javnog mnjenja prirodno da ljudi deklarativno tvrde da znaju šta bi uradili, iako u stvarnoj situaciji često ne bi reagovali ili bi bili nesigurni. Zbog toga ove nalaze treba posmatrati sa blagom rezervom i koristiti ih kao pokazatelj potencijalne spremnosti, ali ne nužno stvarne sposobnosti reagovanja. To treba imati na umu i prilikom analize odgovora na sljedeće pitanje.

Grafik 30 Mislite li da li biste znali šta konkretno da uradite da pomognete osobi koja doživljava nasilje?

Iako ispitanika/ca vjeruje da bi znala kako pomoći osobi koja doživljava nasilje, postoje razlike među generacijama. Najmanje sigurnosti pokazuju mlađi (18–34), od kojih 64,6% zna šta bi uradilo, dok 23,1% ne zna. Samopouzdanje raste kod srednje dobi (35–54) – 69,7% zna kako bi reagovalo, a najviše ga imaju stariji od 55 godina (70,9%). Ipak, stariji ujedno češće biraju opciju „ne znam“ (15,7%), što ukazuje da, iako imaju više iskustva, nisu uvijek sigurni u konkretne postupke pomoći.

Grafik 31 Mislite li da li biste znali šta konkretno da uradite da pomognete osobi koja doživljava nasilje? Prema godinama starosti

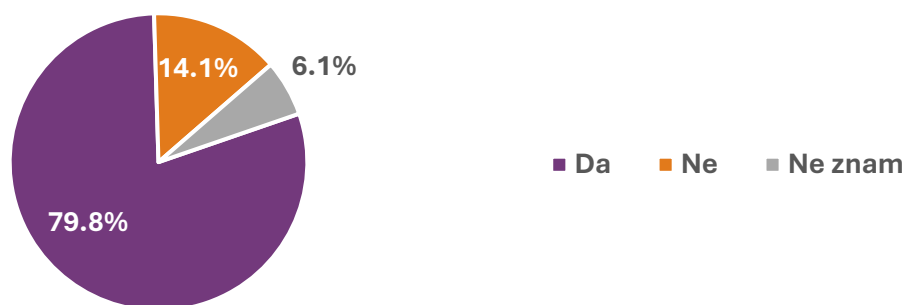

Velika većina ispitanika/ca navodi da zna gdje se u Crnoj Gori može prijaviti nasilje nad ženama – gotovo četiri od pet osoba (79,8%) kaže da im je ta informacija poznata, dok svaka sedma (14%) priznaje da ne zna, a manji broj (oko 6%) je neodlučan.

Razlike su, međutim, vidljive među određenim grupama. Gotovo devet od deset žena koje su same doživjele nasilje (88%) zna gdje može prijaviti nasilje, dok je među onima koje nijesu imale takvo iskustvo taj udio nešto manji – oko tri četvrtine (77%). Ovakav rezultat je očekivan, jer direktno iskustvo nasilja često znači i da su se žene morale informisati ili potražiti pomoć.

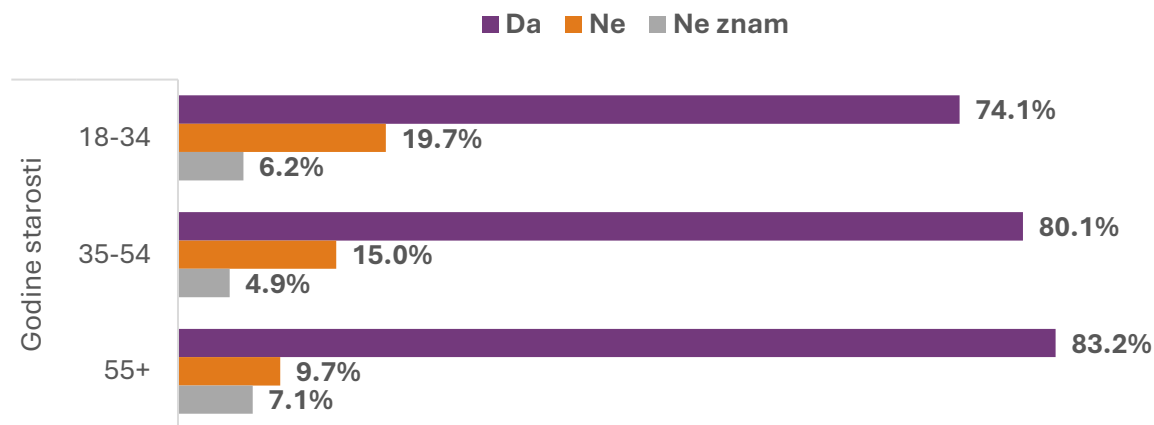
Stepen obrazovanja takođe ima jasan uticaj. Među osobama sa osnovnim obrazovanjem informisanost je niža (otprilike dvije trećine zna gdje može prijaviti nasilje), dok među onima sa srednjim i visokim obrazovanjem taj udio raste na oko četiri od pet osoba.

Grafik 32 Znete li gdje se u Crnoj Gori može prijaviti nasilje nad ženama?

Analiza po starosnim grupama pokazuje da se znanje o tome gdje se u Crnoj Gori može prijaviti nasilje nad ženama povećava sa godinama. Najmanje informisanih je među mladima (18–34), od kojih 74,1% zna gdje bi prijavilo nasilje, dok se taj procenat povećava kod ispitanika/ca srednje dobi (35–54) na 80,1%, a najviši je među starijima od 55 godina (83,2%). Istovremeno, mladi češće od drugih odgovaraju da ne znaju (19,7%), što ukazuje na potrebu za većom edukacijom i dostupnijim informacijama o mehanizmima zaštite.

Grafik 33 Znete li gdje se u Crnoj Gori može prijaviti nasilje nad ženama? Prema godinama starosti

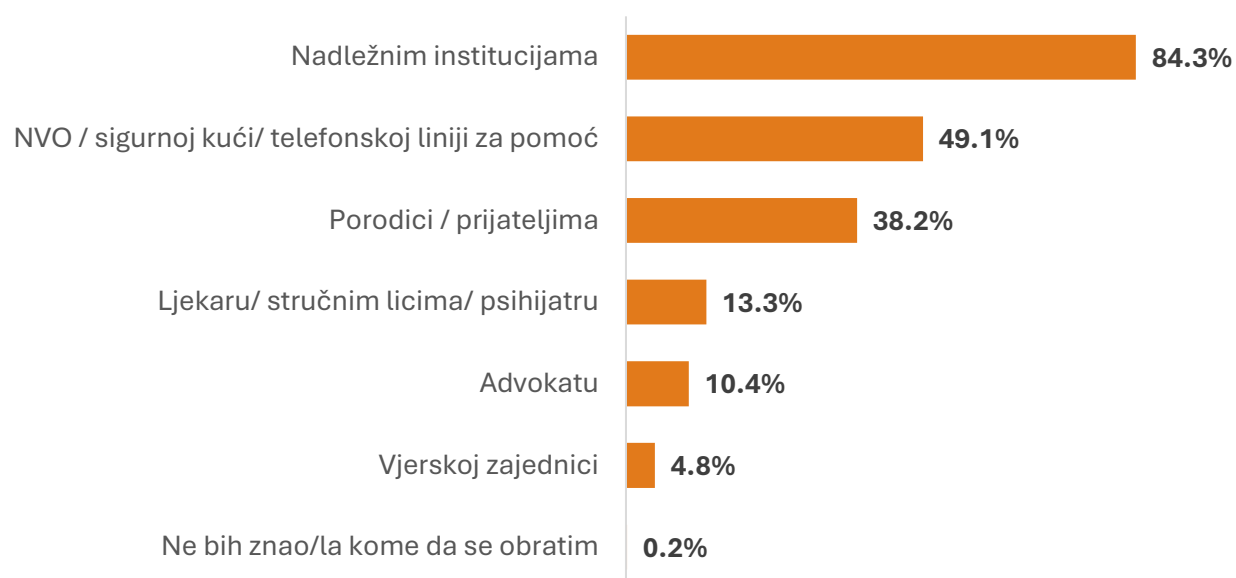

Da bismo provjerili koliko je deklarativno znanje o prijavljivanju nasilja zaista konkretno, svim ispitanicima i ispitanicama koji su naveli da znaju gdje bi prijavili nasilje (N=803) postavljeno je dodatno pitanje – gdje tačno bi to uradili. Ponuđeno im je više opcija, uz mogućnost višestrukog odgovora.

Najveći broj građana/ki (84,3%) naveo je da bi se obratio nadležnim institucijama, prije svega policiji, centrima za socijalni rad ili tužilaštvu, što pokazuje da se institucionalni sistem i dalje doživljava kao osnovni i najpouzdaniji kanal za zaštitu žrtava. Istovremeno, gotovo polovina ispitanika/ca (49,1%) navodi da bi se obratila nevladinim organizacijama, sigurnim kućama ili SOS linijama, što potvrđuje da je uloga civilnog sektora u borbi protiv nasilja nad ženama postala vidljiva i prepoznata.

Ovakvi nalazi sugerišu da građani/ke u Crnoj Gori imaju konkretna očekivanja od institucionalnih mehanizama zaštite, ali i da prepoznaju komplementarnu ulogu NVO sektora kao pristupačnijeg, povjerljivijeg i često efikasnijeg kanala podrške žrtvama.

Grafik 34 Ako znate, gdje biste prijavili slučaj nasilja nad ženom? (Moguće više odgovora) (N=803)

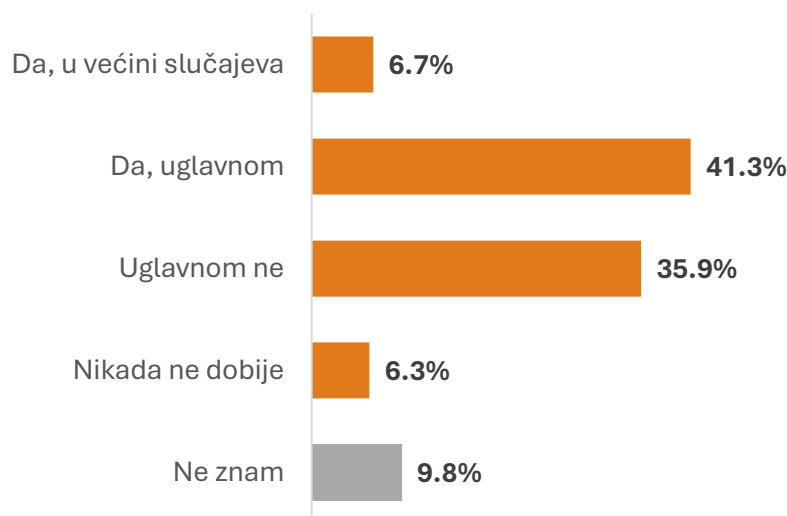

Iako bi se više od dvije trećine građana i građanki obratilo nadležnim institucijama da prijave slučaj nasilja nad ženama, to ne znači da u potpunosti vjeruju da će sistem adekvatno zaštititi žrtvu i pravilno reagovati. Percepcije o institucionalnoj podršci ženama koje prijave nasilje podijeljene su i pokazuju značajan stepen nepovjerenja. Manje od pola ispitanika/ca vjeruje da žrtve nasilja u Crnoj Gori dobijaju adekvatnu podršku od institucija kada prijave nasilje. Većina građana/ki vjeruje da određena podrška postoji, ali istovremeno smatra da ona nije dovoljno efikasna. Ovakvi rezultati ukazuju na složenu dinamiku između povjerenja i očekivanja. Iako povjerenje u institucije nije visoko, građani ih i dalje doživljavaju kao primarni i formalno odgovorni kanal zaštite. To sugerise da se njihova spremnost da prijave

nasilje oslanja više na društvene norme, osjećaj dužnosti i formalnu ulogu države nego na lično iskustvo pouzdanosti sistema. Drugim riječima, ljudi često razlikuju ono što “treba” uraditi od onoga u šta zaista vjeruju – institucije vide kao nužan, ali ne i siguran ili efikasan put zaštite.

Ova razlika između formalnog i stvarnog povjerenja ukazuje na postojanje tzv. funkcionalnog povjerenja - građani postupaju u skladu sa pravilima sistema, ali bez istinske sigurnosti u njegovu efikasnost. Da bi se to promijenilo, potrebno je jačati povjerenje kroz vidljive rezultate, transparentno postupanje i bolju komunikaciju između institucija i građana/ki. Samo tako će prijavljivanje nasilja postati ne samo društveno poželjno, već i emocionalno i praktično opravdano iz perspektive onih koji traže zaštitu.

Grafik 35 Da li smatrate da žene u Crnoj Gori dobijaju adekvatnu podršku od institucija kada prijave nasilje?

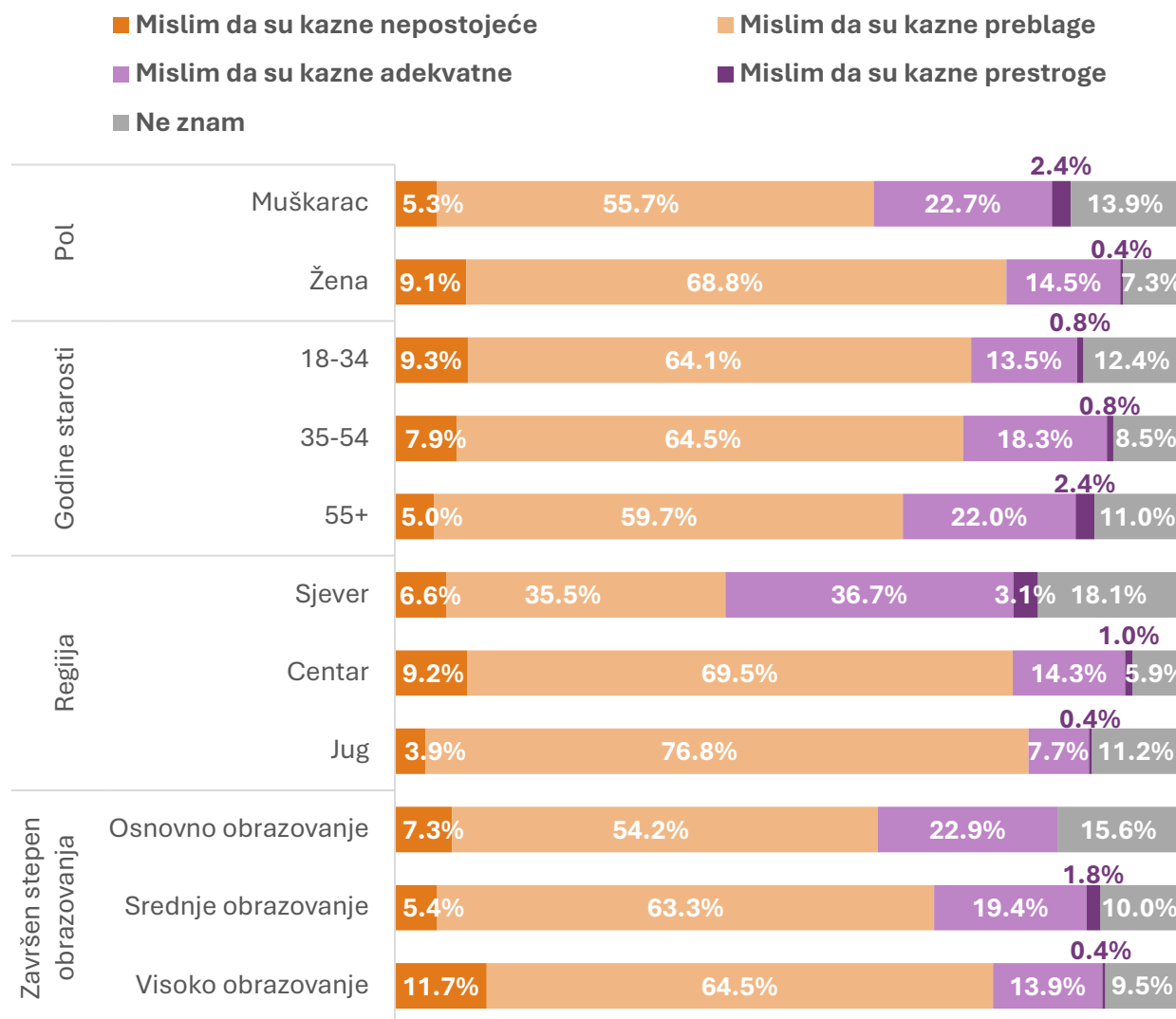

Nakon pitanja o povjerenju u institucionalnu podršku žrtvama, logično je osvrnuti se i na percepciju kaznene politike. Naime, osjećaj da država štiti žene od nasilja ne zavisi samo od dostupnosti pomoći, već i od uvjerenja građana/ki da su počinioci pravično i dovoljno strogo sankcionisani. Ako kazne djeluju blage ili nedosljedne, to može dodatno obeshrabriti žene da prijave nasilje i smanjiti povjerenje javnosti u sistem zaštite. Zato je važno sagledati kako građani/ke procjenjuju adekvatnost kazni za nasilje nad ženama.

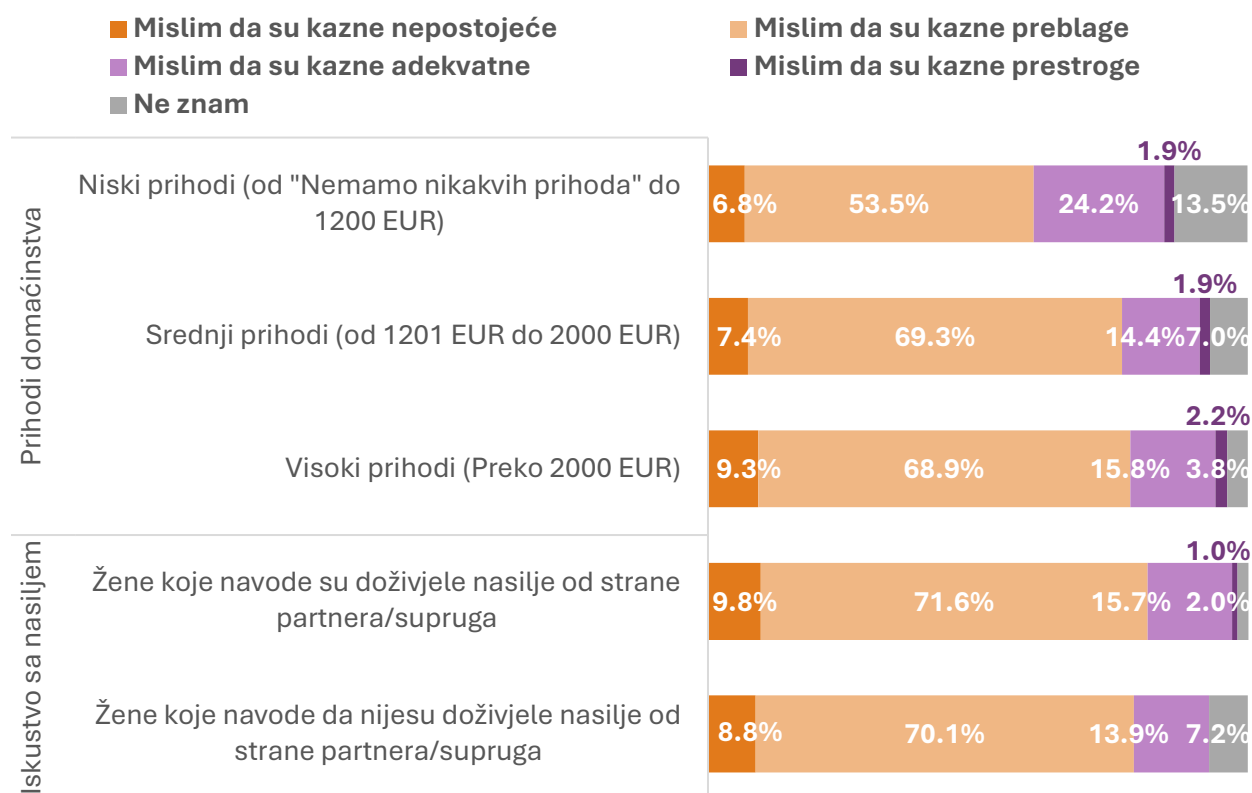
Većina građana/ki smatra da kazne za nasilje nad ženama nijesu dovoljno stroge - čak 62,6% kaže da su kazne preblage, dok manji dio vjeruje da su kazne adekvatne (18,4%). Njih 7,2% ide i dalje, smatrajući da kazne praktično ne postoje. Razlike među muškarcima i ženama su vrlo izražene u percepciji kaznene politike. Žene su znatno kritičnije, gotovo 69% njih kaže da su kazne preblage, naspram 55,7% muškaraca. Regionalne razlike su takođe velike. Na sjeveru je percepcija drugačija nego u ostatku zemlje, tu se kazne percipiraju mnogo adekvatnijima nego što se to smatra na jugu ili u centralnom dijelu države.

Žene koje su lično doživjele nasilje su najkritičnije prema kaznenoj politici - čak 71,6% kaže da su kazne preblage, a tek 15,7% smatra da su adekvatne. To potvrđuje da direktno iskustvo nasilja vodi ka većoj skepsi prema djelotvornosti kaznene politike.

Grafik 36 Mislite li da su kazne za nasilje nad ženama adekvatne? Prema polu, godinama starosti, regiji i završenom nivou obrazovanja

Grafik 37 Mislite li da su kazne za nasilje nad ženama adekvatne? Prema mjesečnim prihodima domaćinstva i iskustvu sa nasiljem

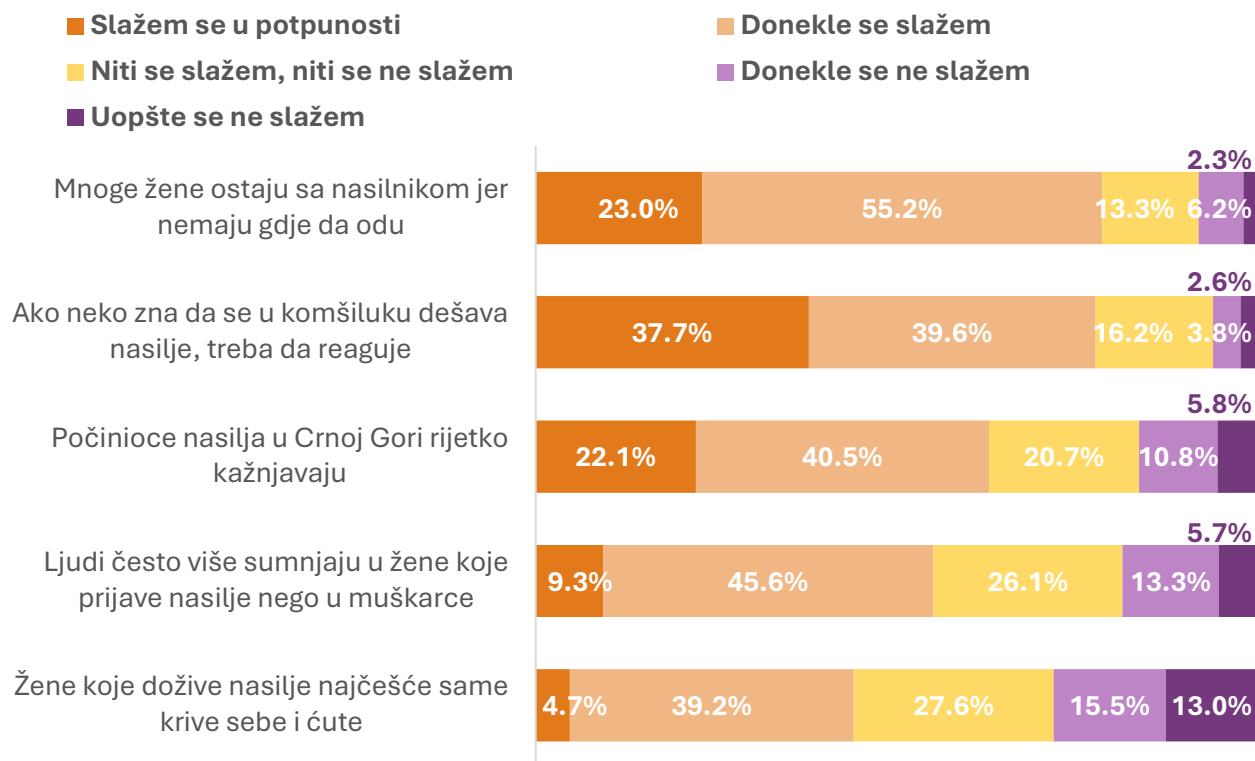

Posljednja grupa pitanja je za cilj imala da procijeni kako ispitanici/ce vide razloge zbog kojih žene ostaju u nasilnim vezama, spremnost zajednice da reaguje, povjerenje u sankcionisanje počilaca, ali i društvene predrasude prema žrtvama.

Ova perspektiva je važna jer pokazuje koliko građani/ke razumiju strukturne prepreke za napuštanje nasilnog odnosa (nedostatak sigurnog mjesta za odlazak, ekonomska zavisnost), kako vide odgovornost zajednice, te koliko su prisutne stigmatizacija i nepovjerenje prema ženama koje prijave nasilje. Ovi stavovi direktno utiču na to da li će žrtve potražiti pomoć i koliko će društvo biti spremno da ih zaštiti.

Većina građana i građanki Crne Gore pokazuje visok stepen razumijevanja problema nasilja nad ženama, ali i izraženo nepovjerenje u institucionalni odgovor. Tri četvrtine ispitanih smatra da žene ostaju sa nasilnikom jer nemaju gdje da odu, a gotovo isti procenat vjeruje da je dužnost zajednice da reaguje ako zna za nasilje. Istovremeno, dvije trećine smatra da se počinioci nasilja rijetko kažnjavaju, što ukazuje na slab stepen povjerenja u pravosudni sistem. Polovina ispitanih prepoznaje da društvo često sumnja u žene koje prijave nasilje, dok značajan broj smatra da žrtve često same sebe okrivljuju.

Grafik 38 Koliko se slažete sa sljedećim tvrdnjama?

Ispitanici/ce prepoznaju postojanje strukturnih prepreka koje ženama otežavaju napuštanje nasilnih odnosa - prije svega nedostatak sigurnog mjesta za odlazak i ekonomsku zavisnost od nasilnika. Istovremeno, većina ispitanih vidi odgovornost zajednice da reaguje, dok istovremeno izražava sumnju u institucionalni odgovor i sankcionisanje počinitelaca. Ovakav stav ukazuje na ambivalentnost - građani/ke razumiju uzroke i težinu problema, ali ne vjeruju da sistem može efikasno zaštititi žrtve, što dodatno produbljuje osjećaj bespomoćnosti i održava ciklus nasilja.

Evropski institut za rodnu ravnopravnost (EIGE). Borba protiv nasilja nad ženama. Vilnius: EIGE, 2023. <https://eige.europa.eu/gender-based-violence>

Monstat. (2024). Žene i muškarci u Crnoj Gori – 2024. Deseto izdanje. Uprava za statistiku Crne Gore, Podgorica.

Monstat. (2025) Saopštenje br. 77/2025: Punoljetni učinioci krivičnih djela, 2024. Uprava za statistiku Crne Gore.

Naranch, L. (1997). „Imenovanje i uokviravanje pitanja: Zahtijevanje punog građanstva za žene.“ U: C.R. Daniels (ur.), Feministkinje pregovaraju sa državom: Politike nasilja u porodici (str. 21–34). Lanham, MD: University Press of America.

Nixon, K. (2007). „Moć imenovanja: Konceptualizacija nasilja u porodici kao nasilja nad ženama.“ Currents: New Scholarship in the Human Services, 6(1).

Savjet Evrope. (2011). Konvencija Savjeta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija). Serija ugovora Savjeta Evrope, br. 210. <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention>

Svjetska zdravstvena organizacija (SZO). Procjene rasprostranjenosti nasilja nad ženama, 2018. Ženeva: Svjetska zdravstvena organizacija, 2021. ISBN 978-92-4-002225-6. Dostupno na: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240022256>

Ujedinjene nacije. (1993) Deklaracija o eliminaciji nasilja nad ženama. Rezolucija Generalne skupštine 48/104. Ujedinjene nacije, <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/declaration-elimination-violence-against-women>.

UN Women. „Činjenice i podaci: Okončanje nasilja nad ženama.“ UN Women, <https://www.unwomen.org/en/articles/facts-and-figures/facts-and-figures-ending-violence-against-women>

Uprava za statistiku Crne Gore. Saopštenje 163/2022: Istraživanje o uslovima života i bezbjednosti žena (EU-GBV) – 2021. godina. Podgorica: Uprava za statistiku, 2022. <https://www.monstat.org/uploads/files/demografija/gbv/Saop%C5%A1tenje%20gbv%2025%2011%202022.pdf>

Vlada Crne Gore. Nacionalna strategija rodne ravnopravnosti za period 2026-2029. Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava, 2025. <https://www.gov.me/dokumenta/7d1807f5-b4b2-4e7d-9391-546701d7eb2b>

